

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO  
TEISĖS FAKULTETO  
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS KATEDRA**

**SIDONIJA CARON**  
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR KRIMINOLOGIJOS STUDIJŲ PROGRAMA

TEMA  
**BAUDŽIAMOJI ATSAKOMYBĖ UŽ ĮŽEIDIMĄ**  
Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas -  
lekt. Vidmantas Dvilaitis

Konsultantas –  
prof. habil. dr. Vytautas Piesliakas

Vilnius, 2007

## TURINYS

|                                                                                                       |    |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| IVADAS.....                                                                                           | 3  |
| 1. Įstatymų, reglamentuojančių baudžiamąją atsakomybę už įžeidimą, raida Lietuvoje.....               | 3  |
| 2. Įžeidimo sudėties objektyvieji požymiai.....                                                       | 9  |
| 2.1. Baudžiamojo įstatymo ginamos vertybės.....                                                       | 9  |
| 2.2. Įžeidimo veika.....                                                                              | 15 |
| 2.3. Fakultatyviniai objektyvieji sudėties požymiai ir jų baudžiamoji teisinė reikšmė.....            | 22 |
| 2.3.1. Įžeidimo būdai.....                                                                            | 22 |
| 2.3.2. Viešumo samprata.....                                                                          | 25 |
| 2.4. Įžeidimo subjektas.....                                                                          | 27 |
| 3. Įžeidimo sudėties subjektyvieji požymiai.....                                                      | 30 |
| 4. Įžeidimas ir kitos nusikalstamos veikos, jų atirbojimas.....                                       | 34 |
| 5. Baudžiamosios atsakomybės priemonės taikomos už įžeidimą. Jų ypatumai BK ir teismų praktikoje..... | 39 |
| IŠVADOS .....                                                                                         | 48 |
| LITERATŪROS SĄRAŠAS.....                                                                              | 50 |
| SANTRAUKA.....                                                                                        | 54 |
| SUMMARY.....                                                                                          | 55 |

## IVADAS

Šiuolaikinėje demokratinėje valstybėje stengiamasi užtikrinti, kad kiekvienas pilietis turėtų teisę turėti savo įsitikinimus ir juos laisvai reikšti. Tačiau ši laisvė privalo būti derinama su kiekvieno teise į garbę ir orumą. Žmogaus garbės ir orumo gynimas yra numatytas Konstitucijoje, civiliniuose, baudžiamuosiuose įstatymuose ir kituose teisės aktuose. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso XXII skyrius „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai asmens garbei ir orumui“ reglamentuoja dvi nusikalstamas veikas – šmeižimą (154 str.) ir įžeidimą (155 str.).

**Temos aktualumas.** Visų pirma, pasirinktos temos „Baudžiamoji atsakomybė už įžeidimą“ aktualumą lemia tai, jog asmens garbės ir orumo apsauga yra prioritetinga valstybės sritis. Įžeidimo padariniai yra netiesioginiai, tačiau itin neigiami aukai. Nukentėjusysis patiria nemalonius psichologinius pojūčius, šia nusikalstama veika pažeminama asmens garbė, sumenkinamas orumas.

Antra, šiai temai teisinėje literatūroje skiriama labai mažai dėmesio. Nors atsakomybė už įžeidimą buvo numatyta ir 1961 m. Baudžiamajame kodekse, tačiau atsakomybės ypatumų ir problemų niekas išsamiai nenagrinėjo. Iš rastos literatūros galėtume paminėti tokius autorius kaip prof. habil. dr. V. Piesliaką, dr. K. Jovaišą, dr. L. Meškauskaitę, A. A. Vlasov, kurie šiek tiek palietė baudžiamosios atsakomybės už įžeidimą problemas.

Šios temos aktualumą lemia ir tai, kad už įžeidimą BK 155 str. prasme yra taikoma tik baudžiamoji atsakomybė, todėl itin svarbu aiškiai suvokti objektyviusius ir subjektyviusius analizuojamos nusikalstamos veikos požymius, jų reikšmę padarytos veikos kvalifikacijai, atirbojimo nuo kitų nusikalstamų veikų kriterijus.

**Tyrimo objektas** – įžeidimas, jo sudėtis ir baudžiamoji atsakomybė už jį.

**Tyrimo dalykas.** Magistro baigiamojo darbo tyrimo dalykas yra Lietuvos Respublikos įstatymai, numatantys atsakomybę už įžeidimą, šių įstatymų taikymo praktika, oficialūs įstatymų išaiškinimai ir taikymo apibendrinimai, mokslinė literatūra.

**Tyrimo tikslas** – atskleisti baudžiamosios atsakomybės už įžeidimą taikymo ypatumus, problemas ir dažniausiai pasitaikančias klaidas.

### **Tyrimo uždaviniai:**

1. Atskleisti įžeidimo sampratos istorines ištakas ir šios nusikalstamos veikos reglamentavimo raidą.
2. Atlikti įžeidimo sudėties objektyviųjų ir subjektyviųjų požymių analizę ir išnagrinėti su tuo susijusias kvalifikavimo problemas teismų praktikoje.

3. Atriboti įžeidimą nuo kitų nusikalstamų veikų.
4. Aptarti baudžiamosios atsakomybės už įžeidimą priemonės BK ir teismų praktikoje, nustatyti pagrindines jos taikymo problemas.

**Tyrimo problema.** Teisinėje literatūroje išsamiai ir kvalifikuotai aiškinami, interpretuojami įstatymai, reglamentuojantys žmogaus garbės bei orumo gynimo tvarką ir procedūras, tačiau teisinės atsakomybės pagrindai už žalą, padarytą šioms asmeninėms neturtinėms teisėms, dar nuodugniai neišnagrinėti.

Pirmoji problema. Asmens garbė ir orumas – sąvokos, kurios nėra tiksliai apibrėžtos baudžiamosios teisės teorijoje. Sprendžiant šią problemą apžvelgsime galiojančius nacionalinius ir tarptautinius teisės aktus, užtikrinančius šių vertybių apsaugą, mokslinius darbus, kuriuose diskutuojama dėl nagrinėjamų sąvokų prasmės.

Antroji problema. Ne visi įžeidimo sudėties objektyvieji ir subjektyvieji požymiai yra aiškūs. 2000 m. BK 155 str. dispozicijoje vartojami tokie žodžiai kaip „viešas“, „užgaulus“, „pažeminimas“. Neretai kyla sunkumų vertinant šiuos požymius, jų reikšmę, taip pat kartais teismai savo nuosprendžiuose tapatina šias sąvokas su kitomis. Magistriniame darbe išnagrinėsime kiekvieną objektyvų ir subjektyvų požymį atskirai idant suvokti kiekvienos BK 155 str. naudojamos sąvokos esmę.

Trečioji problema. Bendrųjų ir specialiųjų normų konkurencija. BK yra numatytos kelios panašios nusikalstamos veikos: įžeidimas ir šmeižimas, valstybės tarnautojo ar viešojo administravimo funkcijas atliekančio asmens įžeidimas, nepagarba teismui, viešosios tvarkos pažeidimas. Išskirsime požymius ir kriterijus, kuriais remiantis galima atriboti šias nusikalstamas veikas ir išvengti kvalifikavimo klaidų.

**Tyrimo metodai.** Iškeltiems magistro baigiamojo darbo uždaviniams įgyvendinti, tyrimo metu panaudoti istorinis, lyginamasis, sisteminės analizės, apibendrinimo, dokumentų analizės metodai.

**Istorinis metodas** taikomas siekiant atskleisti įstatymų, numatančių baudžiamąją atsakomybę už įžeidimą, raidos Lietuvoje ypatumus.

**Lyginamojo metodo** pagalba šiame darbe buvo lyginamos įvairios mokslinės koncepcijos, baudžiamosios teisės mokslininkų nuomonės.

**Sisteminės analizės metodas** leido nagrinėti tyrimo objektą kaip sistemos dalį. Todėl tiek baudžiamajame kodekse įtvirtinta įžeidimo sudėtis, tiek bausmės skyrimo ir kitos su baudžiamosios atsakomybės realizavimu susijusios nuostatos analizuotos kaip viena sistema, atskleidžiant jos elementų tarpusavio ryšius.

**Apibendrinimo metodas** tyrime buvo panaudotas išanalizuotai medžiagai apibendrinti, išvadoms ir pasiūlymams suformuluoti.

**Dokumentų analizės** metodo pagalba analizuojami apylinkės, apygardos, Apeliacinio ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo sprendimai.

**Darbo struktūra.** Magistro baigiamąjį darbą sudaro įvadas, penki skyriai, suskaidyti į poskyrius, išvados. Pridedama naudotos literatūros sąrašas bei santrauka lietuvių ir anglų kalbomis.

**Tyrimo šaltiniai.** Lietuvos Respublikos teisės aktai, Lietuvos ir užsienio baudžiamosios teisės mokslininkų vadovėliai, monografijos, periodiniuose leidiniuose publikuoti moksliniai straipsniai, taip pat Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, apeliacinės bei pirmos instancijos teismų praktika.

## 1. ĮSTATYMŲ, REGLAMENTUOJANČIŲ BAUDŽIAMĄJĄ ATSAKOMYBĘ UŽ ĮŽEIDIMĄ, RAIDA LIETUVOJE

2000 m. Baudžiamojo kodekso ( toliau BK) 155 str. yra numatyta baudžiamoji atsakomybė už įžeidimą. Šia nusikalstama veika pažeidžiamos tokios įstatymo saugomos vertybės kaip garbė ir orumas. Tokių vertybių apsauga buvo svarbi visais Lietuvos teisės istorijos etapais, todėl nusikalstamų veikų, nukreiptų prieš žmogaus garbę ir orumą, užuomazgų galima rasti teisės aktuose, galiojančiuose jau XIV a. Šioje darbo dalyje apžvelgsime įžeidimą reglamentuojančių teisės aktų raidą pradedant XIV a. šaltiniais ir baigiant šiuo metu galiojančiais teisės aktais.

1340 m. Prūsų susirinkime buvo priimtas Pamedės teisynas. Šį teisės aktą dauguma istorikų vertina kaip vokiečių kryžiuočių ordino užkariautos prūsų genties teisės paminklą. Kai kurių istorikų nuomone šis teisynas reikšmingas Lietuvai tuo, kad juo galėjo būti vadovaujama ne tik prūsų žemėse, bet ir Žemaitijoje. Pamedės teisynas prie nacionalinių šaltinių priskirtinas tik iš dalies, tačiau jame jau galima rasti normų, skirtų apginti žmogaus orumą. Pagal kėsinimosi objektą nusikaltimai šiame teisės akte buvo skirstomi į nusikaltimus gyvybei, sveikatai, žmogaus orumui, lytinius nusikaltimus ir namų ramybės ardymą.<sup>1</sup> Prie nusikaltimų žmogaus orumui buvo priskirtinos kelios veikos. Teisyno 41 str. buvo numatyta atsakomybė už viešą antausio sudavimą ar daikto metimą į žmogų. Nustatyta bausmė už tokią veiką buvo trys markės bendruomenei ir ketvirtadalis markės įžeistajam.<sup>2</sup> Nors šiame teisės akte įžeidimas nėra tiesiogiai įvardijamas, tačiau nurodytame straipsnyje aprašyta veika pagal savo sudėtį atitinka dabartiniame baudžiamajame kodekse aprašytą nusikalstamą veiką - įžeidimą.

XIV ir XV a. buvo priimtos kelios privilegijos, t.y. 1387 m. Jogailos, 1413 m. Horodlės, 1432 m. trečioji Jogailos, 1434 m. Žygimanto, 1447 m. Kazimiero privilegijos. Šiuose istoriniuose šaltiniuose neminima tokia nusikalstama veika kaip įžeidimas. Tačiau 1492 m. rugpjūčio 6 d. Lietuvos didžiojo kunigaikščio Aleksandro paskelbtoje privilegijoje užsimenama apie bylas dėl bajorų garbės, kurias nagrinėjant turėjo dalyvauti Ponų taryba.<sup>3</sup>

XV a. Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje įsitvirtino Magdeburgo teisės modelis. Šios teisės subjektais tapdavo miestų gyventojai, sulaukę pilnametystės. Nusikaltimai pagal šį teisės modelį buvo skirstomi į nusikaltimus miestui, religijai, asmeniui, darbo santykiams, moralei ir

<sup>1</sup> Andriulis V., Maksimaitis M., Pakalniškis V ir kt. Lietuvos teisės istorija. Vilnius: Justitia, 2002. P. 49.

<sup>2</sup> Ten pat, P. 52.

<sup>3</sup> Ten pat, P. 64-65.

turtinius nusikaltimui. Nusikaltimai prieš orumą ir garbę buvo priskiriami prie nusikaltimų asmeniui ir atskirai skirstomi nebuvo. Veika, pažeidžianti asmens garbę, buvo įvardijama kaip garbės atėmimas. Garbę buvo galima pažeisti veiksmu arba žodžiu. Už tokį nusikaltimą buvo baudžiama pinigine bauda, mokesčiu teisėjui ir įžeidimo atšaukimu. Įžeidus miesto tarybą ar suolininkus buvo skiriama vieša bausmė.<sup>4</sup>

Teisės kodifikacijos pradžia Lietuvoje siejama su Lietuvos Statutais. 1529 m. įsigaliojo Pirmasis Statutas, po jo 1566 m. priimtas Antrasis Statutas ir 1588 m. įsigaliojo Trečiasis Lietuvos Statutas. XVI a. paskelbtuose Lietuvos Statutuose nusikaltimams prieš žmogaus garbę ir orumą skiriama daugiau dėmesio. Nors garbė buvo priskiriama tik dviems Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės visuomenės luomams – bajorijai ir dvasininkijai – jos įžeidimas šiuose teisės aktuose aiškinamas plačiau nei anksčiau paminėtuose teisės šaltiniuose. Jau Pirmojo Lietuvos Statuto pirmame skyriuje pasakyta, kad jeigu kas įžeistų kieno garbę ar gerą vardą, ir tai pasiektų šviesybę, tai tie turi būti teisiami- nustatomos keturios teismo sesijos, kurių metu sprendimas turi būti priimtas. Garbės įžeidimas galimas žodžiu, raštu ir veiksnu. Įžeisti žodžiu buvo galima tik tiesiogiai, t.y. girdint pačiam įžeistajam. Įžeidimu veiksnu pripažįstami tokie veiksmai kaip sudavimas bajorui, sudavimas teisme, barzdos ar plaukų rovimas. Antrame Lietuvos Statute numatyta bausmė už tokį nusikaltimą buvo liežuvio nupjovimas, Trečiame Statute – plakimas prie gėdos stulpo ar išvarymas iš miesto.<sup>5</sup> Lietuvos Statutuose įžeidimas nebuvo atskirtas nuo šmeižimo. Šmeižiant asmenį buvo įžeidžiama jo garbė. Asmuo, apšmeižęs bajorą ar dvasininką, galėjo būti nubaustas pinigine bauda ar viešu atsiprašymu.

XX a. pradžioje Lietuvoje įsigaliojo 1903 m. Rusijos Baudžiamasis kodeksas. Šis kodeksas tuo metu buvo pagrindinis Lietuvos baudžiamosios teisės šaltinis. Nagrinėjame teisės šaltinyje buvo numatyta atsakomybė už nusikaltimus asmeniui, prie kurių buvo priskirti ir nusikaltimai prieš žmogaus garbę. Kodekso 530 str. buvo numatyta atsakomybė už įžeidimą. Įžeidimo objektu galėjo būti tik fiziniai asmenys, nors įstatyme ir nurodoma, kad už juridinio asmens įžeidimą galima atsakyti tik ypatingais, įstatymo nurodytais atvejais.<sup>6</sup> Įdomu ir tai, jog pagal šį kodeksą atsako asmuo, jei jis pažeminą ne tik nukentėjusįjį, bet ir jo šeimos narį, netgi mirusį asmenį. Šiame kodekse įžeidimo sudėties požymiai panašūs į šiuo metu galiojančio baudžiamajame kodekse nurodytus aptariamo nusikaltimo sudėties požymius. Įžeidimą galima padaryti veikiant tik tiesiogine tyčia, įžeisti galima žodžiu, raštu ar veiksnu. Nagrinėjame teisės akte įžeidimas buvo

---

<sup>4</sup> Ten pat, P. 108.

<sup>5</sup> Ten pat, P. 231.

<sup>6</sup> Baudžiamasis statutas su papildomais baudžiamaisiais įstatymais ir komentarais. Kaunas: D.Gutmano knygnas, 1934. P. 460.

skirstomas į atskirus straipsnius, priklausomai nuo to, kas buvo įžeidžiamas. Šiame kodekse atskirai numatyta atsakomybė už motinos, tėvo, kunigo, valdininko, karininko, vyriausiosios svetimos valstybės galvos, svetimos šalies pasiuntinio ar įgaliotinio įžeidimą. Taip pat atskirai reglamentuojamas įžeidimas paskleistose arba viešai rodomose spaudiniuose, raštuose ar vaizdiniuose. 1903 m. baudžiamajame kodekse taip pat buvo nustatyta, jog spaudinio redaktorius ar leidėjas, įdėjęs jame įžeidžiančių rašinių, baudžiamas pinigine bausme, kuri nustatoma pagal išleistu egzempliorių skaičių. 536 str. numatoma, kad tam tikrais atvejais asmuo gali būti nebaudžiamas už padarytą įžeidimą. Prie tokių atvejų priskirtinos situacijos, kuomet įžeidimą sukėlė lygus ar sunkesnis asmens smurtas ar skaudesnis įžeidimas, jei kaltininkas atkeršijo jam lygiu ar sunkesniu asmens smurtu ar lygiu arba skaudesniu įžeidimu. Šios taisyklės negaliojo tuo atveju, jei nukentėjusiuoju pripažintas policininkas ar kitas asmuo, einantis tarnybos pareigas arba kunigas.

1944 m. prasidėjus antrajai sovietinei okupacijai, Lietuvoje įsigaliojo 1926 m. priimtas Rusijos Tarybinės Federacijos Socialistinės Respublikos Baudžiamasis kodeksas, o iki tol taikyti baudžiamieji įstatymai neteko galios. RTFSR kodekse nusikaltimai orumui reglamentuojami tame pačiame skyriuje kaip ir nusikaltimai asmens gyvybei, sveikatai, laisvei. 159 str. reglamentuojama atsakomybė už kieno nors įžeidimą raštu ar žodžiu. Įžeidimas veiksmu šiame teisės akte reglamentuojamas atskirai ir už jį baudžiama griežčiau. Už tokią nusikalstamą veiką galėjo būti skiriami pataisos darbai iki 2 mėn. ar pabauda, t.y. piniginė bauda iki 300 rublių. Kodeksas numatė ir vieną kvalifikuojančią įžeidimo sudėtį. 160 str. buvo nurodyta, kad už įžeidimą išplatintuose ar viešai išstatytuose spaudiniuose ar atvaizduose buvo baudžiama pataisos darbais iki 6 mėn. ar pabauda iki 300 rub.<sup>7</sup>

Siekiant užtikrinti unifikuotą baudžiamųjų įstatymų leidybą Sovietų Sąjungoje, buvo parengtas ir 1961 m. birželio 26 d. priimtas naujas Rusijos Federacijos baudžiamasis kodeksas. Nusikaltimai žmogaus garbei ir orumui reglamentuojami tame pačiame skyriuje kartu su nusikaltimais žmogaus gyvybei, sveikatai, laisvei ir orumui. Baudžiamoji atsakomybė už įžeidimą buvo numatyta 133 str. Čia nurodoma, kad asmenybės garbė ir orumas gali būti pažeminami tyčia žodžiu, raštu ar veiksmu. Už šią nusikalstamą veiką buvo baudžiama pataisos darbais iki 1 m., bauda arba visuomeninio poveikio priemonėmis. Kvalifikuojanti šio nusikaltimo sudėtis buvo asmens įžeidimas spaudinyje, kitoku būdu paskleistame kūrinyje, ar įžeidimas padarytas asmens, turinčio teistumą už įžeidimą. Nors straipsnio dispozicijoje nebuvo įvardinti tokie požymiai kaip viešumas, nepadori, užgauli forma, tačiau šie požymiai išskiriami kodekso komentare. Nepadoriu

---

<sup>7</sup> RTFSR Baudžiamasis kodeksas. Kaunas: Lietuvos TSR teisingumo liaudies komisariato leidinys, 1941. P. 93.



laikomas toks elgesys, kuriuo grubiai pažeidžiamas žmogaus orumas ir aiškiai prieštaraujama socialistinėje visuomenėje pripažintoms elgesio normoms. Įžaidimas padaromas viešai, kai tai atliekama kitų asmenų akivaizdoje, neviešai – tik nukentėjusiojo akivaizdoje, taip pat ir nesant nukentėjusiojo, tačiau kaltininkui suvokiant, kad nukentėjusysis sužinos apie save neigiamą atsiliepimą.<sup>8</sup> Svarbu paminėti ir tai, kad tuomet galiojančiame baudžiamojo proceso kodekso 126 str. buvo numatyta, jog bylos dėl asmens įžaidimo keliamos tik gavus nukentėjusiojo skundą. Per visą 1961 m. Baudžiamojo kodekso galiojimo laiką nebuvo padaryti jokie pakeitimai, susiję su baudžiamosios atsakomybės už įžaidimą, reglamentavimu.

2003 m. gegužės 1 d. įsigaliojo naujasis LR Baudžiamasis kodeksas. Didelė naujovė šiame kodekse buvo ta, jog nusikalstamos veikos prieš žmogaus garbę ir orumą buvo atskirtos nuo kitų nusikalstamų veikų ir sudarė atskirą specialiosios dalies skyrių. Pagal šio skyriaus 155 str. už įžaidimą atsako tas, kas viešai žodžiu, raštu ar veiksmu užgauliai pažemino žmogų. Pati nusikaltimo sudėtis išliko beveik nepakitusi, tačiau šio straipsnio dispozicijoje nebeliko tokios nusikalstamos veikos subjektyviąją pusę charakterizuojančios sąvokos kaip tyčinis žeminimas. Vietoj to į straipsnio dispoziciją buvo įtrauktos tokios sąvokos kaip „viešas“, „neviešas“, „užgaulus“. Šiame kodekse nebeliko ir kvalifikuotos nusikaltimo sudėties, tačiau buvo numatyta baudžiamoji atsakomybė už baudžiamąjį nusižengimą. Pagal ją asmuo atsako, jei jis įžaidė žmogų neviešai. Kaip jau matome, šiuo metu galiojančiame kodekse pačioje straipsnio dispozicijoje nurodomi tokie sudėties požymiai kaip viešumas, užgaulumas, kurie nebuvo tiesiogiai įvardinti prieš tai galiojančiuose baudžiamuosiuose įstatymuose.

## **2. ĮŽAIDIMO SUDĖTIES OBJEKTIVIEJI POŽYMAI**

### **2.1. Baudžiamojo įstatymo ginamos vertybės**

Demokratinėje valstybėje nusikaltimu ar baudžiamuoju nusižengimu gali būti pripažįstama ne bet kokia veika, tačiau tik pavojinga veika. Bet kuria nusikalstama veika yra pažeidžiami tam tikri visuomeniniai santykiai, kurių apsaugai užtikrinti reikalinga baudžiamosios teisės pagalba. Įstatymų leidėjas baudžiamaisiais įstatymais apsaugo labiausiai visuomenėje branginamus gėrius. Tikslus baudžiamojo įstatymo saugomų vertybių nustatymas yra sąlyga tinkamai kvalifikuoti veiką.

Norint nustatyti, kokias vertybės pažeidžia padaryta nusikalstama veika, visų pirma tai galima padaryti pagal skyriaus, kuriame yra dominantis baudžiamojo įstatymo straipsnis,

---

<sup>8</sup> Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras. Vilnius:Mintis, 1990. P. 230.

pavadinimo. Mūsų nagrinėjamas BK 155 str., kuriame numatyta įžeidimo sudėtis, yra šio kodekso XXII skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai asmens garbei ir orumui“. Taigi galime daryti išvadą, jog straipsnis „Įžeidimas“ saugo žmogaus garbę bei orumą.

Kai jau minėjome anksčiau, 2000 m. BK nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai asmens garbei ir orumui yra išskiriami į atskirą BK skyrių, skirtingai nei 1961 m. BK, kuomet šio teisės akto trečiajame skirsnyje buvo numatyta atsakomybė už nusikaltimus gyvybei, sveikatai, laisvei ir orumui. Toks nusikaltimų asmens garbei ir orumui išskyrimas į atskirą skyrių 2000 m. BK rodo įstatymo leidėjo požiūrį į žmogaus garbę ir orumą kaip į vieną iš pagrindinių visuomenės vertybių.

Šios vertybės yra saugomos ne tik nacionaliniu, tačiau ir tarptautiniu lygmeniu. Žmogaus garbė ir orumas priskiriamos prie pagrindinių žmogaus laisvių ir teisių. 1991 m. kovo 12 d. Lietuva prisijungė prie Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos, kurios 1 str. skelbia: „Visi žmonės gimsta laisvi ir lygūs savo orumu ir teisėmis“. <sup>9</sup> Apie asmens garbę kalbama 12 str., kuriame nurodoma, jog „niekas neturi patirti kėsینimosi savavališko kišinimosi į jo privatumą, šeimos gyvenimą, buitį ar susirašinėjimą arba kėsینimosi į jo garbę ir reputaciją“. <sup>10</sup> Deklaracijos 12 str. nustato, jog niekas neturi patirti savavališko kišinimosi į jo privatumą, šeimos gyvenimą, buitį ar susirašinėjimą arba kėsینimosi į jo garbę ir reputaciją. Kiekvienas turi teisę į įstatymo apsaugą nuo tokio kišinimosi arba kėsینimosi. Deklaracijoje skelbiama, kad žmonės gimsta turėdami orumą, o garbė užsitarnaujama, tačiau abi jos yra saugomos ir ginamos įstatymo. Tiek Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 5 str., tiek 1950 m. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencija įsakmiai draudžia žeminti žmogaus orumą.

Kiekvienoje demokratinėje valstybėje garbės ir orumo gynimas yra užtikrinamas svarbiausiais nacionaliniais teisės aktais. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 21 str. nurodoma, kad žmogaus orumą gina įstatymas. Tuo tarpu 22 str. 4 d. kalbama apie tai, kad įstatymas ir teismas saugo, kad niekas nepatirtų savavališko ar neteisėto kėsینimosi [...] į jo garbę ir orumą. <sup>11</sup> Šiuose Konstitucijos straipsniuose įtvirtinta valstybės pareiga teisės aktais užtikrinti visų asmenų garbės ir orumo gynimą, numatyti teisinę atsakomybę už žalą, padarytą šiems įstatymų saugomoms vertybėms. Svarbu paminėti ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos 25 str., kuris numato, kad žmogus turi teisę turėti savo įsitikinimus ir juos laisvai reikšti, tačiau ši teisė gali būti ribojama įstatymais tuo atveju, jei tai būtina apsaugoti žmogaus sveikatai, garbei ir orumui, privačiam

<sup>9</sup> Visuotinė žmogaus teisių deklaracija// Valstybės žinios. 2006, Nr. 68-2497.

<sup>10</sup> Ten pat.

<sup>11</sup> Lietuvos Respublikos Konstitucija//Valstybės žinios.1992, Nr. 33-1014.

gyvenimui, dorovei ar ginti konstitucinei santvarkai.<sup>12</sup> Teismai, nagrinėdami garbės ir orumo gynimo bylas, yra įpareigojami derinti teisę turėti savo įsitikinimus, juos laisvai reikšti, skleisti informaciją ir teisę į garbę bei orumą. Kalbant apie saviraiškos laisvę ir jos ribojimą galima paminėti Europos žmogaus teisių teismo bylą *Tammers v. Estonia*, kurioje estų žurnalistas padavė skundą dėl neteisėto nuteisimo už įžeidimą. Apeliantas viename savo straipsnių pavartojo žodžius nukentėjusiojo atžvilgiu, kurie Estijos teismais buvo pripažinti įžeidžiančiais. Apeliantas teigė, kad jis įžeisti nieko nenorėjo, interviu pavartojo įžeidžiančius žodžius ne su tikslu įžeisti, bet išprovokuoti nukentėjusiojo reakciją į tam tikrą situaciją, todėl jo nuteisimas apribojo jo saviraiškos laisvę ir yra nesuderinamas su Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencija. Europos žmogaus teismas savo sprendime konstatavo, kad kiekviena valstybė turi teisę nustatyti ribas, kuriomis saviraiškos laisvė gali būti ribojama, idant nebūtų pažeidžiami tokie visuomeniniai gėriai kaip žmogaus garbė ir orumas, todėl Estijos teismai teisingai nusprendė, valstybė turėjo teisę suvaržyti žurnalisto saviraiškos teisę, kadangi ji pažeidė kitų asmenų teises.<sup>13</sup> Panašiu klausimu yra pasisakę ir Lietuvos Respublikos teismai. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2005 m. lapkričio 22 d. nutartyje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-645/2005 konstatavo, jog saviraiškos laisvė nėra absoliuti ir visaapimanti. Jos apribojimus lemia santykis su kitomis teisinėmis vertybėmis, išreiškiančiomis kitų asmenų teises ir laisves bei būtinus visuomenės poreikius. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 28 str. nustato, kad, įgyvendindamas savo teises ir naudodamasis savo laisvėmis, žmogus privalo laikytis Lietuvos Respublikos Konstitucijos ir įstatymų, nevaržyti kitų žmonių teisių ir laisvių. Vadinasi, sprendžiant konfliktą, kilusį tarp teisės į garbės ir orumo gynimą ir teisės skleisti informaciją, būtina vadovautis proporcingumo ir šių teisių pusiausvyros principais.<sup>14</sup>

Anksčiau nustatėme, kad Lietuvos Respublikos BK 155 str. saugo asmens garbę ir orumą. Jau minėjome, kad šių vertybių apsaugą užtikrina visi pagrindiniai šalies ir tarptautiniai teisės aktai, tačiau nei viename įstatyme nėra apibrėžtos šių žodžių sąvokos. Lietuvoje daugiau dėmesio šioms sąvokoms skyrė keli autoriai: K.Jovaišas, S.Arlauskas, A.Vaišvila, E. Venckienė. Šioje dalyje aptarsime jų požiūrius.

Prof. habil. dr. A. Vaišvila teigia, kad apibrėžiant orumo sampratą svarbu suvokti, nuo kokio jos požymio pradėtinas orumo aiškinimas. Žmogaus orumas siejamas su žmogaus vertingumu.<sup>15</sup> Žmogaus orumą kaip žmogaus vertingumą autorius sieja su asmens gebėjimu tinkamai gyventi

---

<sup>12</sup> Ten pat.

<sup>13</sup> The European Court of Human Rights decision in the case of *Tammer v. Estonia*.

<sup>14</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo byla Nr. 2K-7-645/2005.

<sup>15</sup> Vaišvila A. Žmogaus orumas ir teisė į orumą teisinio personalizmo požiūriu (nuo statiškojo prie tampančiojo orumo sampratos // *Jurisprudencija*, Nr. 71(63), 2005. P. 52.

visuomenėje. Anot autoriaus, negalima painioti dviejų sąvokų: žmogaus orumas ir teisė į orumą. Jas tapatinant negalima suprasti, iš kur atsiranda žmogaus teisė į orumą ir kas yra pats orumas kaip teisės į orumą objektas. Autorius teisę į orumą skiria teisnumo ir subjektinės teisės požiūriu. Pirmu atveju teisė į orumą yra visuomenės (valstybės) asmeniui suteiktas leidimas būti visuomenėje ir formuoti savo gebėjimą tinkamai (neagresyviai) joje gyventi. Tai leidimas, išplaukiantis iš pripažinimo asmens teisės apskritai subjektu. Teisnumo lygmens teise į orumą visi asmenys yra lygūs (laikomi vienodai vertingi). Antruoju atveju teisė į orumą yra leidimas asmeniui naudotis tuo individualizuotu savo socialiniu vertingumu, kurį asmuo susikūrė vykdydamas pareigas artimo naudai ir dėl to įgijo teisę reikalauti iš visuomenės jį pripažinti ir jo atžvilgiu atitinkamai elgtis.<sup>16</sup>

A.Vaišvila kritikuoja tradicinę arba pasyviojo (formaliojo) orumo sampratą, kildinančią žmogaus orumą iš šalies (iš Dievo arba iš biologinės žmogaus prigimties). Remiantis pasyviojo arba statiškojo orumo samprata, pats asmuo nedalyvauja kuriant savo orumą, kad orumas lyg ir gatavu pavidalu suteikiamas žmogui iš šalies, kad jis yra tarsi biologinė žmogaus savybė, kurios negalima nei suteikti, nei susikurti arba prarasti, kuria pasižymi „net ir negimusi gyvybė motinos kūne“. Šio pasyviojo orumo tradicijos vienaip ar kitaip yra paveikti ir įvairūs teisės aktai, tarptautinės deklaracijos, konvencijos.

E. Venckienė, kaip ir A. Vaišvila, teigė, jog ir tarptautiniuose, ir moksliniuose tyrimuose, susijusiuose su žmogaus teisėmis, dažnai pabrėžiama, kad žmogaus orumas yra žmogaus teisių pagrindas, bet vis dėlto nėra mokslinių tyrimų suformuotos žmogaus orumo bei teisės į žmogaus orumą sampratos. Nagrinėdama įvairių autorių požiūrius į orumą, E. Venckienė konstatuoja, jog iš esmės jie skiriasi pagal tai, kaip suprantama pati teisė, tiksliau, jos šaltinis: ji kyla iš dieviškosios arba valdžios valios, iš žmogaus prigimties ar žmonių santykių. Mokslinėse diskusijose išryškėja keli požiūriai - teologinis ir biologinis, laikantys, jog orumas nepriklauso nuo paties asmens valios ir veiksmų, o jo turinį sudaro įgimtos žmogaus savybės. Anot autorės, dažnai mokslininkai tapatina orumą su teisnumo lygio teise į orumą. Kitiems autoriams būdinga nuostata, jog orumo turinys yra ne žmogaus biologinė savybė, o visuomeninis vertybinis santykis.<sup>17</sup>

Dr. K. Jovaiša skiria sąvokų orumas ir garbė bendrąsias ir teisines prasmes. Bendrąja prasme garbė, kaip ją apibrėžia Dabartinės lietuvių kalbos žodynas, - tai visuomenės pripažįstama pagarba už nuopelnus, šlovė, geras vardas. Tuo tarpu garbė teisine prasme – tai asmens dvasinių ir dorovinių

---

<sup>16</sup> Ten pat, P. 53.

<sup>17</sup> Venckienė E. Žmogaus orumo ir teisės į orumą sampratų įvairovė ir jos kritinė analizė // Jurisprudencija, Nr. 77(69), 2005. P. 91-98.

savybių, intelekto ir elgesio, santykių su kitais žmonėmis teigiamas socialinis vertinimas.<sup>18</sup> Sąvoka „orumas“ bendrąja prasme yra asmens savęs paties įvertinimas, savigarba, o teisine prasme – tai paties asmens savo sugebėjimų, dvasinių ir dorovinių savybių, socialinio statuso, savo asmenybės supančiame pasaulyje įvertinimas.<sup>19</sup> Garbė yra žmogaus objektyvus socialinis įvertinimas, orumas – šio įvertinimo subjektyvus atspindys žmogaus sąmonėje. Pasak autoriaus, įžeidimo objektas gali būti ne tik garbės ir orumo žeminimas, tačiau ir tik vieno iš jų – orumo – žeminimas.

Doc. dr. S. Arlauskas, skirtingai nei dr. K. Jovaiša, mano, kad įžeisti galima tik vidinę žmogaus būtį, t.y. tik pačią žmogaus dvasią – orumą. Autorius garbės žeminimą sieja tik su šmeižtu ir teigia, jog Baudžiamojo kodekso (tuo metu galiojusio 1961 m. Baudžiamojo kodekso) normoje, kurioje numatyta atsakomybė už įžeidimą, ne visai tinkamai panaudota garbės sąvoka. Garbė – tai žmogaus autoriteto lygis visuomenėje, jo nuopelnų viešas pripažinimas. Taigi įžeisti galima žmogaus orumą jį užgavus. Tuo tarpu žmogaus garbę galima diskredituoti jį apšmeižiant, pažeminant kitų žmonių akivaizdoje. Vadinasi, garbės žeminimas yra susijęs su šmeižtu.<sup>20</sup> Autoriaus nuomone, neviešu įžeidimu galima pažeminti tik asmens orumą, tačiau viešu įžeidimu galima pažeminti tiek asmens orumą, tiek ir jo garbę, kadangi viešas įžeidimas gali sumenkinti žmogaus autoriteto lygį visuomenėje, kaip tai įvardija S. Arlauskas.

Išanalizavus šių mokslininkų darbus, galima daryti išvadą, jog kiekvienas žmogus turi būti lygus savo orumu. Žmogaus orumas neturėtų būti tapatinamas su žmogaus vertingumu, t.y. su gebėjimu tinkamai gyventi visuomenėje. Autoriaus nuomone, tikslingiau su tuo susieti žmogaus garbę, kadangi garbė yra užsitarnaujama ir išreiškia asmens autoriteto lygį visuomenėje. Reikėtų sutikti ir su S. Arlausko išsakyta nuomone, jog neviešo įžeidimo metu gali būti pažeidžiamas tik asmens orumas, kadangi garbė – tai visuomeninis asmenybės vertinimas, o viešo įžeidimo metu – tiek garbė, tiek ir orumas.

Garbės ir orumo sąvokos BK nėra atskiriamos. Jos traktuojamos kaip glaudžiai susijusios vertybės, kurios pažeidžiamos tiek šmeižimu, tiek įžeidimu.

Rusų literatūroje įžeidimo objektais dažniausiai įvardijamas tiek orumas, tiek ir garbė. Tačiau kai kurie autoriai prie šios nusikalstamos veikos objektų priskiria ir žmogaus reputaciją.<sup>21</sup> Tarptautiniame žodžių žodyne reputacija apibrėžiama kaip viešoji nuomonė apie kieno nors

---

<sup>18</sup> K.Jovaiša. Žmogaus garbė bei orumas: interpretavimo ir gynimo problemos// // Teisės problemos, Nr. 1 (43), 2004. P.73.

<sup>19</sup> Ten pat.

<sup>20</sup> Arlauskas S. Žodžio (saviraiškos) laisvės teisės moralinės ribos // Jurisprudencija, Nr. 19(11), 2001. P. 157.

<sup>21</sup> Уголовное право: Общая часть: Учебник. Москва: Новый юрист, 1998. С.117.

ypatybes. Iš apibrėžimo matome, kad įžeisti viešąją nuomonę yra neįmanoma, todėl tai negali būti pripažįstama įžeidimo nusikalstamos veikos objektu.

Rusų teisinėje literatūroje kai kurie autoriai įžeidimo objektais įvardija ne tik garbę, orumą ir reputaciją, tačiau ir patį įstatymą, kadangi kiekviena nusikalstama veika „įžeidžia patį įstatymą“.<sup>22</sup> Tačiau tai yra netikslu, kadangi pats įstatymas neturi orumo ir garbės, todėl yra neįmanoma jį įžeisti. Dar kitoje teisinėje literatūroje galima rasti išsakytą nuomonę, kad vienu iš įžeidimo nusikalstamos veikos objektų turėtų būti asmens sveikata, kadangi įžeidimas neigiamai veikia asmens psichinę būklę.<sup>23</sup> Tokia išvada yra logiška, tačiau tada kiekvienu įžeidimo atveju reiktų skirti medicininę ekspertizę, kuri nustatytų psichinės ar fizinės būklės sutrikdymo laipsnį. Tačiau net ir paskyrus tokią ekspertizę, būtų labai sunku nustatyti, sutrikdymo laipsnį.

Apžvelgus teisinėje doktrinoje egzistuojančius garbės ir orumo sąvokas, galima panagrinėti, kaip šios sąvokos suprantamos ir interpretuojamos teismų praktikoje. Lietuvos Aukščiausiojo teismo teisėjų senatas savo nutarime „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 7, 7<sup>1</sup> straipsnių ir Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo taikymo teismų praktikoje nagrinėjant garbės ir orumo gynimo civilines bylas“ nurodė, kad garbė - tai viešoji teigiama nuomonė apie asmenį, asmens geras vardas, orumas yra asmens savęs vertinimas, kaip jis atrodo visuomenės akyse. Tačiau orumas nėra subjektyvus asmens savęs vertinimas, jį lemia visuomeninis vertinimas – visuomenė nustato, kokie elgesio standartai yra teigiami, kokie neigiami; todėl asmens savęs vertinimo kriterijus turi būti viešoji nuomonė. Aukščiausiasis teismas konstatuoja, jog įstatymai gina asmens garbę ir orumą kaip asmens moralinį vertinimą, tačiau saugo ne visas šio vertinimo puses – jie garantuoja asmeniui tik tą įvertinimą, kurį jis savo veiksmais, poelgiais užsitarnauja.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis teismas 1998 gruodžio 9d. nutarime „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 105 str. sankcijoje numatytos mirties bausmės atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ pažymėjo, kad žmogaus orumas kartu su žmogaus gyvybe sudaro asmenybės vientisumą, išreiškia žmogaus esmę. Tai reiškia, kad orumas pripažįstamas prigimtinė žmogaus teise, kuri yra aukščiau įstatymo ir ypatingai saugoma.

Apibrėžus šias dvi sąvokas, svarbu išsiaiškinti ir tai, kieno garbę ir orumą galima pažeisti įžeidžiant. Viename iš rusų baudžiamosios teisės vadovėlių rašoma, kad negalima įžeisti mažamečių, psichiškai nesveikų, mirusių, miegančių asmenų, nes jie neturi orumo, negali savęs įvertinti.<sup>24</sup> Jei sutariame, kad orumas yra neatsiejama žmogaus savybė, kuri įgyjama nuo žmogaus

---

<sup>22</sup> Ten pat.

<sup>23</sup> Уголовное право: Общая часть: Учебник. Москва: Зерцало. 2002.С.242.

<sup>24</sup> Ten pat.

gimimo, su tokia nuomone negalima sutikti. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 1998 m. gegužės 15 d. nutarime Nr. 1 „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 7, 7<sup>1</sup> straipsnių ir Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo taikymo teismų praktikoje nagrinėjant garbės ir orumo gynimo civilines bylas“ konstatavo, jog nepilnamečiai, neveiksnius arba ribotai veiksnūs asmenys taip pat turi teisę į garbės ir orumo gynimą, tik jų procesines teises įgyvendina ir įstatymo saugomus interesus gina įstatyminiai atstovai - tėvai, tėviai, rūpintojai, globėjai. Kalbant apie mirusiųjų garbę, jos žeminimą, galima pasiremti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo byla Nr. 2K-7-337/2006. Šioje byloje V. P. buvo kaltinamas tuo, kad savo knygoje „Durnių laivas“ apšmeižė mirusį asmenį, t. y. paskleidė apie jį melagingus, neatitinkančius tikrovės, pramanytus ir žeminančius šį mirusį asmenį teiginius. Vilniaus m. 1-osios apylinkės teismas padarė išvadą, jog būtent baudžiamajame kodekse, numatyta specialioji norma, galėtų atitikti V. P. įvykdytos veikos, aprašytos įstatyme nusikaltimo požymius, kadangi jo knygoje „Durnių laivas“ yra minimas jau miręs Lietuvos valstybės ir visuomenės veikėjas V. L. Ž., tokiu būdu nusikalstamos veikos objektas yra mirusiojo asmens atminimas, o jo veika galėtų būti kvalifikuotina pagal BK 313 str. 2 d. Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija 2006 m. sausio 17 d. nutartimi panaikino Vilniaus miesto 1-ojo apylinkės teismo 2005 m. spalio 10 d. nuosprendį. Teismas pažymėjo, kad kaltinamajame akte netinkamai išdėstytas nusikalstamos veikos: viena kaltinamojo akto dalis prieštarauja kitai, nes, aprašant nusikalstamą veiką, kaip nusikaltimo objektas nurodoma BK XXII ir XLV skyrių samplaika. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Teisėjų kolegija nustatė, jog apeliacinės instancijos teismas pagrįstai sutiko su pirmosios instancijos teismo išvada, kad V. P. veika turėjo būti kvalifikuojama ne pagal BK 154 str. 2 d., kaip tai buvo padaryta kaltinamajame akte, o pagal BK 313 str. 2 d.<sup>25</sup> Nors ši byla yra susijusi su 154 str., o ne su 155 str., joje konstatuojama, jog XXII skyriaus objektas – tik gyvo asmens garbė ir orumas, tad mirusio asmens garbės ir orumo negalima pažeminti. Tokia veika turi būti kvalifikuojama kaip mirusiojo atminimo paniekimas.

Apžvelgus galiojančius teisinius aktus, mokslinius darbus, remiantis doktrininu aiškinimu galima teigti, jog įžeidimo nusikalstamos veikos objektas yra gyvo fizinio asmens garbė ir orumas. Garbę galima apibrėžti kaip objektyvų socialinį, visuomeninį asmenybės vertinimą, o orumą kaip subjektyvią asmens nuomonę, paties savęs įvertinimą, asmens įvertinimo visuomenėje atspindį.

---

<sup>25</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė byla Nr. 2K-7-337/2006.

## 2.2. Objektivusis požymis - veika

Lietuvos Respublikos įstatymuose numatyta, kad asmuo gali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn tik už tas veikas, kurios baudžiamuosiuose įstatymuose įvardijamos kaip pavojingos veikos. Pavojinga veika yra viena iš baudžiamajame įstatyme numatytų padarinių atsiradimo priežasčių. Kiekvienas nusikaltimas ar baudžiamasis nusižengimas pradedamas tirti tik tuomet, kai yra padaryta veika ir kilo tam tikri įstatymo numatyti padariniai ir įtariama, kad jie atsirado būtent dėl pavojingos asmens veikos. Prieš pradedant nagrinėti padarytą nusikalstamą veiką, pirmiausia reikia išsiaiškinti, už kokias pavojingas veikas baudžiamasis įstatymas numato atsakomybę, kuo pasireiškė įtariamojo veika ir ar ta veika atitinka kuriame nors baudžiamojo įstatymo straipsnyje numatytus veikos požymius.

Jau išsiaiškinome, kad pavojinga veika yra požymis, kuris paprastai aprašomas baudžiamojo įstatymo straipsnio dispozicijoje. Mūsų nagrinėjamame LR BK 155 str. dispozicijoje veika nusakoma žodžiais „tas, kas viešai veiksmu, žodžiu ar raštu užgauliai pažemino žmogų“. Taigi, norint išanalizuoti įžeidimo nusikalstamos veikos objektyvųjį požymį – veiką, būtų tikslinga aptarti pažeminimo ir užgaulumo, taip pat kitas su jomis susijusias sąvokas. Žodis „žeminti“ bendrine prasme reiškia menkinti, niekinti, peikti.<sup>26</sup> Žeminti garbę ir orumą reiškia neigiamą vertinimą nukentėjusiojo, jo prestižo menkinimą savo ir kitų asmenų akivaizdoje. Įžeidimas yra nusikalstama veika, padaroma suvokiant žeminantį ir užgaulų savo veikos pobūdį kitam žmogui ir siekiant šitaip jį pažeminti, užgauti. Būtina, kad nukentėjęs tai suvoktų kaip įžeidimą. Nors kiekvienas asmuo pats asmeniškai sprendžia, ar kaltininko padarytas jo įvertinimas, veiksmas yra įžeidžiantis, teismas privalo atsižvelgti į visuomenėje susiformavusias visuotinai priimtas garbės ir orumo sąvokas, į pasakytus žodžių ar padarytų veiksmų turinį, kontekstą, kuriame jie pasakyti. Tokį teismų požiūrį patvirtina ir autoriaus peržiūrėta teisminė praktika. Pasvalio rajono apylinkės teisme 2006 m. buvo nagrinėjama baudžiamoji byla Nr. PK -57-500/2006, kurioje A. K. kaltinama pagal BK 155 str.1 d. Kaltinamoji žodžiu viešai užgauliai pažemino M. P. pasakydama žodžius „ponia M., ar atmenate, kai Jūs buvote panaudoję Ž. ir L. B. lėšas, o paskui skubiai buvote priversti jas gražinti“ ir „ar atmenate, kai patys savo rankomis atrinkinėjote labdarą, kuri su etiketėmis, o dabar ją skirsto speciali komisija ir direktorius net nemato asmeniškai, nes niekas nedingsta, o viskas užpajamuota. Ar atmenate aklinai prikimštus sandėliukus pirmame aukšte? Visas kolektyvas juokėsi kaip Jūs

<sup>26</sup> Dabartinės lietuvių kalbos žodynas/ red. kol.: S Keinys (vyr. redaktorius) ir kiti. – 3-asis patais. ir papild. leid.. – Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1993.



naktimis po atleidimo juos skubiai tuštinote. Ar Jūs ten buvote pasidėję asmeninių daiktų?“. <sup>27</sup> Pasvalio rajono apylinkės teismas konstatavo, jog vertinant asmens išsakytas mintis būtina yra apsiriboti ne vien tik teisiniais kriterijais. Informacijos pobūdis, žmogaus garbė ir orumas yra dialektiška sąvoka, kuri gali būti apibūdinta tik tiesiogiai įvertinant visumą aplinkybių, kuriomis ji yra išsakyta: socialinį kontekstą, informacijos pareiškėjo ir adresato santykius, asmenį kurio atžvilgiu ji išsakyta ir pan. Nukentėjusiosios M. P. nurodomose A. K. išsakytose frazėse nėra aiškaus ir konkretaus M. P. kaltinimo pasisavinus svetimas lėšas ir yra išsakytas tik paklausimas buvusiam mokyklos direktoriui V. C. ir pavaduotojai M. P. Kaltinamosios pasakyta informacija apie tų lėšų neteisėtą panaudojimą nėra nauja ir ja nebuvo paskleista jokia nauja informacija, kadangi apie tokį neteisėtą našlaičių lėšų panaudojimą specialiojoje internatinėje mokykloje buvo paskelbta spaudoje, atliekamas tyrimas policijoje dėl tų lėšų panaudojimo ir apie tai visiems susitikimo dalyviams buvo žinoma. Kaltinamoji paklaudama apie labdaros dalijimą nekaltino M. P. labdaros dalijimo nesąžiningumu, labdaros pasisavinimu ir pan., o tik paklausė apie patį labdaros dalijimo faktą. Pasvalio rajono apylinkės teismas nusprendė, jog byloje surinktais ir ištirtais įrodymais nustatyta, kad M. P. nurodomais teiginiais, kurie jos paaiškinimu ją viešai įžeidė, A. K. tik paklausė ar ji su buvusiu mokyklos direktoriumi prisimena kaip neteisėtai buvo panaudotos našlaičiams priklausančios lėšos, skirstoma labdara ir pan. Paminėtais A. K. pasakytais žodžiais M. P. nebuvo žeminama, nebuvo užgauliai atsiliepiama apie jos asmenybę, asmenines savybes ir pan. Atsižvelgiant į paminėtas aplinkybes A. K. buvo išteisintina ir iš kaltinimo pagal Lietuvos Respublikos BK 155 str. 1 d., nesant jos veikoje nusikaltimo požymių.

Kitoje baudžiamojoje byloje Nr. PK-37 -500/ 2006 buvo nustatyta, kad kaltinamajai J. J. jai laukiant eilėje prie pieno supirkimo durų priduoti pieną atėjo nukentėjusioji I. M. ir be eilės įėjo į punktą. Kadangi pastaroji nieko nesakiusi, t.y. neatsiklaususi ir be eilės įėjo į punktą, kaltinamoji pasakė jai, „ko lendi be eilės kaip su kiaulės akimis“. Teismas nustatė, kad žodžiai „turėti kiaulės akis“ yra frazeologizmas ir reiškia lindimą be eilės ir pan. Byloje įrodyta, kad J. J. pasakyta frazė „ko lendi be eilės kaip su kiaulės akimis“ faktiškai atitiko realią situaciją, kuri buvo įvardinta panaudojant frazeologizmą, todėl tai negali būti vertinama kaip viešas žmogaus įžeidimas ar pažeminimas užtraukiantis baudžiamąją atsakomybę. <sup>28</sup>

Kalbant apie įžeidimo nusikalstamos veikos objektyvųjį požymį - veiką, svarbu suprasti tai, kad kiekvienas asmuo turi teisę turėti savo nuomonę. Ši teisė užtikrinta Lietuvos Respublikos

<sup>27</sup> Pasvalio rajono apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. PK -57-500/2006m.

<sup>28</sup> Pasvalio rajono apylinkės teismo baudžiamoji byla PK-37 -500/ 2006m.

Konstitucijos 25 str., Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 10 str. bei kituose teisės aktuose, kuriuose nurodoma, kad asmuo turi teisę turėti savo įsitikinimus ir juos laisvai reikšti. Kiekvienu atveju teismas turi nuspręsti, ar ši teisė nepažeidžia kitų asmenų teises, ar ji išreikšta padoria, neižeidžiančia forma, taip pat svarbu nustatyti, ar pasakyti žodžiai yra nuomonė ar tam tikra paskleista žinia. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas jau anksčiau minėtame nutarime „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 7, 7<sup>1</sup> straipsnių ir Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo taikymo teismų praktikoje nagrinėjant garbės ir orumo gynimo civilines bylas“ 7 punkte yra nurodęs, kad atibojant žinią (faktą ir duomenis) nuo nuomonės, teismas turi vadovautis šiomis sampratomis: faktas - tikras, nepramanytas įvykis, reiškinys, dalykas, duomenys - fakto turinį atskleidžianti informacija, žinia - tai informacija apie faktus ir jų duomenis, t. y. reiškinys, dalykus, savybes, veiksmus, įvykius, grindžiamus tiesa, kurią galima užtikrinti patikrinimo bei įrodymo priemonėmis, nuomonė - asmens subjektyvus faktų ir duomenų vertinimas, požiūris, perduodamos mintys, idėjos bei pastabos apie žinias, susijusias su tikrais įvykiais. Žiniai taikomas tiesos kriterijus, nes fakto ir duomenų egzistavimą galima nustatyti CPK 57 str. numatytais įrodymais. Nuomonei tiesos kriterijus netaikomas, bet ji turi remtis tikrais faktais. Nuomonės yra subjektyvios, tačiau jų autorius privalo užtikrinti, kad nuomonė būtų reiškiamą sąžiningai ir etiškai, sąmoningai neiškreipiant faktų ar duomenų. Teismas, atibodamas žinią nuo nuomonės, turi analizuoti visą straipsnio ar kalbos kontekstą, pasisakymo aplinkybes, sakinio konstrukciją ir kt. Išvada, ar paskelbta nuomonė ar informacija apie tam tikrą faktą, gali būti padaryta tik ištyrus ir įvertinus visas konkrečios bylos aplinkybes. Kai asmuo išsako nuomonę nepadoria, įžeidžiančia forma, jis gali būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn. Kaip pavyzdį galima pateikti ištrauką iš vienos Šilutės rajono apylinkės baudžiamosios bylos Nr.PK1- 52-299/2007. Šioje byloje buvo nustatyta, kad S. Ž. kaltinama tuo, kad viešai, raštu 2006 m. lapkričio 9 d. pateikdama Šilutės rajono apylinkės teismui atsiliepimą, užgauliai pažemino nukentėjusiąją, nurodydama, kad kartais ji atrodo psichiškai nesveika. Iš teisiama jame posėdyje apklaustų liudytojų paaiškinimų bei raštu pateiktų gyventojų prašymų matyti, kad nukentėjusioji A. Ž. yra konfliktiška asmenybė, pykstasi ir barasi bei užgaulioja namo gyventojus, juos vadindama įvairiausiais žodžiais. Todėl S. Ž., įgyvendindama teisę reikšti savo nuomonę, pavartojo tam tikro laipsnio faktų perdėjimą - hiperbolizavimą. Iš bylos medžiagos matyti, kad dėl nesutarimų su bendrijos darbuotojais bei namo gyventojais A.Ž. buvo pašalinta iš bendrijos narių. S. Ž. neturėjo tikslo kaip nors įžeisti ar apšmeižti A. Ž., parašydama atsiliepime teismui, kad A. Ž. šantažuoja bendrijos darbuotojus ir ji kartais atrodo psichiškai nesveika, nes išreiškė savo nuomonę, atsižvelgdama į A. Ž. elgesį ne tik su ja, bet ir su bendrijos nariais kelerių metų laikotarpyje. Todėl S. Ž. paskleidė ne visiškai tikslią informaciją,

tačiau tai padarė sąžiningai ir nepiktinaudžiaudama išreiškė savo nuomonę, ją hiperbolizuodama. Kiekvienas pilietis turi teisę laisvai laikytis savo nuomonės. Taip pat kiekvienas pilietis turi teisę skleisti informaciją, ne tik kuri yra palanki ir neįžeidžianti, bet ir tikrovę atitinkanti informacija, kuri yra šokiruojanti, erzinti ar trikdanči visuomenę ar jos dalį. Kadangi byloje nebuvo surinkta įrodymų, jog S. Ž. paskleidė tikrovės neatitinkančią informaciją bei užgauliai pažemino A. Ž., kaltinamoji buvo išteisinta.<sup>29</sup>

Reiktų pažymėti ir tai, kad įžeidimo nesudaro neigiamų kito žmogaus bruožų, charakterio, dalykinių, profesinių savybių kritika, jeigu tai padaryta tinkama, neužgaulia, visuomenėje priimta forma.<sup>30</sup> Asmens kritika – tai asmens ar jo veiklos nagrinėjimas ir vertinimas neįžeidžiant asmens garbės ir orumo, nepažeidžiant jo privataus gyvenimo, nesumenkinant dalykinės reputacijos<sup>31</sup>. Kritikuodamas asmuo pateikia faktus ir juos interpretuoja vadovaudamasis subjektyvia nuomone ir suvokia dėstomus duomenis kaip tikrus, teisingus. Tačiau tuo atveju, jei užgaulūs žodžiai, kurie nebuvo būtini, buvo panaudoti norint pareikšti kritiką dėl asmens netinkamo elgesio, tokia veika gali būti kvalifikuojama kaip įžeidimas.<sup>32</sup>

Dar vienas labai svarbus veikos požymis yra tas, kad pažeminimas visada turi būti padarytas užgauliai. Dažnai ši sąvoka painiojama su dar viena sąvoka – nepadoria forma. Baudžiamosios teisės specialiosios dalies vadovėlyje nurodoma, kad įžeidimas veiksmu visada padaromas užgaulia forma ir tai gali būti spjūvis, nepadorūs gestai. Tuo tarpu Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentare kalbama apie nepadorią formą. Nepadorią formą komentaras apibrėžia kaip elgesį, kuriuo grubiai pažeidžiamas žmogaus orumas ir aiškiai prieštaraujama socialistinėje visuomenėje pripažintoms elgesio normoms.<sup>33</sup> Rusų teisinėje literatūroje vartojama sąvoka nepadori forma. Rusijos Federacijos baudžiamosios teisės ypatingosios dalies vadovėlyje teigiama, kad nepadori forma įžeidimo atveju suprantama kaip atvirai ciniškas, stipriai prieštaraujantis visuomenės priimtoms dorovės ir moralės normoms, žeminantis elgesys su nukentėjusiuoju, dažniausiai necenzūriniai žodžiai, veiksmai, spjūviai ir t. t. Joniškio rajono apylinkės teismas baudžiamojoje byloje Nr. 1-22-03/2004 nuosprendyje nurodė, kad Lietuvos Respublikos BK 155 str. įžeidimo objektyviajai pusei būtinas ne paprastas asmenybės garbės arba jos orumo žeminimas, bet užgaulus pažeminimas, t.y. žeminimas nederama forma.<sup>34</sup> Kitoje byloje teismas konstatavo, kad įžeidimo

<sup>29</sup> Šilutės rajono apylinkės teismo Baudžiamoji byla Nr. PK1- 52-299/2007

<sup>30</sup> Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. Vilnius: Eugrimas, 2001. P.240.

<sup>31</sup> Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas// Valstybės žinios.1996, Nr.71-1706.

<sup>32</sup> The European Court of Human Rights decision in the case of Tammer v. Estonia.

<sup>33</sup> Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras. Vilnius :Mintis, 1989. P.229.

<sup>34</sup> Joniškio rajono apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-22-03/2004 .

atveju neigiamai, nepadoriai, užgauliai formuluojant atsiliepiama apie žmogaus asmenybę, jo savybes.<sup>35</sup> Kaip matome, teismų nuosprendžiuose ir teisinėje literatūroje sąvokos užgaulus ir nepadorus yra tapatinamos. Autoriaus nuomone, tai yra sinonimai, tačiau šių apibrėžimų visiškai sutapatinti negalima. Dabartinis lietuvių kalbos žodynas žodį nepadorus apibūdina kaip nukrypusį nuo dorovės normų, amoralų, o užgaulus – užgaunantį, žeminantį. Tam tikrais atvejais ir padoria forma galima užgauliai atsiliepti apie asmenį ir tokiu būdu jį pažeminti. Įžeidimo nusikalstamos veikos esmė – asmens garbės ir orumo pažeminimas, sumenkinimas. Galima pateikti tokį pavyzdį. Tam tikras žodis, kuris leksikoje yra cenzūrinis, t.y. padorus, išsakytas tam tikru laiku, tam tikroje vietoje gali turėti užgaulią prasmę (pvz.: „gaidys“, „vagis“, „luošys“). Autorius mano, jog būtent užgaulumas yra tas kriterijus, kurio remiantis galima pripažinti tam tikrus žodžius turinčiais įžeidžiančią prasmę, net jeigu jie ir buvo išsakyti vartojant padorų, cenzūrinį žodį. Įžeidimo forma yra svarbi, tačiau dar reikšmingesnė įžeidimo prasmė, pasakytų žodžių turinys. Nors, kaip jau minėjome anksčiau, dauguma teismų tapatina užgaulumą su nepadoria forma, galima rasti ir kitokių teisminės praktikos pavyzdžių. Vilniaus apygardos teismas nagrinėjo bylą Nr. 1A-102/2006, kurioje K. V. nuteistas už tai, kad įžeidė žmogų, t.y. jis, 2004-11-21 apie 3-5 val., bute, esančiame Teatro g., Vilniuje, viešai necenzūriniais žodžiais įžeidė E. D. pavadindamas jį brodiaga. Iš teismui pateiktos lietuvių kalbos specialisto išvados Nr. E-06-18, matyti, kad rusų kalbos žodžio „brodiaga“ lietuviški atitikmenys yra cenzūriniai, padorūs, tinkami vartoti viešai. Kaltinamasis E. D. atžvilgiu šį žodį pavartojo paniekinančia prasme, tačiau manyti, kad ši veika siekia laipsnį, kuris būtinas baudžiamajai atsakomybei atsirasti, nėra pakankamo pagrindo.<sup>36</sup> Šia nutartimi teismas pripažino, jog padorų žodį galima pavartoti paniekinančia, užgaulia prasme. Nors K. V. buvo atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės dėl veikos mažareikšmiškumo, jo veikoje buvo visi objektyvieji ir subjektyvieji nusikalstamos veikos požymiai.

Kaip pavyzdį galima pateikti ir ankstesniame skyriuje nagrinėtą Europos Žmogaus Teisių Teismo bylą Tammer prieš Estiją. Priminsime, kad šioje byloje estų žurnalistas norėjo panaikinti apkaltinamąjį nuosprendį dėl įžeidimo. Interviu metu žurnalistas panaudojo tokius žodžius kaip *rongeama*, kuris išvertus iš estų kalbos apibūdina motiną, kuri nesirūpina savo vaiku ir *abieluxhkuja*, kuris reiškia žmogų, kuris pakenkė ar sugriovė kitą šeimą. Nors abu šie žodžiai nėra necenzūriniai, teismas pripažino, jog jie yra smerkiamojo pobūdžio, todėl Tammer Estijos teismų buvo nuteistas teisėtai.<sup>37</sup>

<sup>35</sup> Trakų rajono apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. PK-53-735/2007.

<sup>36</sup> Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-102/2006.

<sup>37</sup> L. Meškauskaitė. Žiniasklaidos teisė. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004. P. 97.

Galima manyti, jog įstatymų leidėjas, nagrinėjamo straipsnio dispozicijoje įrašęs sąvoką užgaulumas, turėjo tam tikrą tikslą. Tuo atveju, jei baudžiamąją atsakomybę už įžeidimą reglamentuojančio straipsnio dispozicijoje nebūtų tokios sąvokos, padidėtų skundų dėl asmens garbės ir orumo įžeidimo. Jau minėjome anksčiau, jog kiekvienas asmuo sprendžia pats, ar atitinkami žodžiai, veiksmai jį įžeidė ar ne. Teismas, sprenddamas tokias bylas, turi ne tik vadovautis įstatymu, tačiau turi atsižvelgti į visas bylos aplinkybes, kokiam kontekste buvo pasakyti tam tikri įžeidžiantys žodžiai ir pan. Kiekvienas žmogus yra skirtingas, todėl vienas gali išsižeisti dėl netinkamu metu pasakyto žodžio, kuris, nukentėjusiojo nuomone, yra žeminantis, tačiau nebūtinai užgaulus. Tokiu būdu aiškindamas šią sąvoką teismas skiria baudžiamosios atsakomybės priemones tik už tikrai užgaulius veiksmus ar žodžius.

Nemažai diskusijų teisinėje literatūroje sukelia mūsų nagrinėjamos nusikalstamos veikos priskyrimas prie materialių arba formalių nusikalstamų veikų sudėčių. Iš baudžiamosios teisės teorijos žinome, jei nusikalstamos veikos sudėtis yra formali, baudžiamoji atsakomybė kils už pačią veiką, neatsižvelgiant į pavojingų padarinių kilimą, o jei sudėtis materialinė, tuomet baudžiamoji atsakomybė kaip už baigtinę nusikalstamą veiką kils padarius veiką ir atsiradus įstatyme numatytiems pavojingiems padariniams.<sup>38</sup> Tokie mokslininkai kaip A. A. Vlasov<sup>39</sup>, L. N. Sugačiov<sup>40</sup> teigia, jog šios nusikalstamos veikos sudėtis yra formali, todėl ši nusikalstama veika laikoma baigta nuo dispozicijoje aprašytų veiksmų pabaigimo<sup>41</sup>. Šiuo atveju, neturi reikšmės, ar nukentėjusiajam atsirado kokie padariniai, ar ne. Rusų mokslininko J. M. Tkačevskio<sup>42</sup> nuomone, įžeidimo nusikalstamos veikos sudėtis yra materialinė, todėl ši veika yra baigta nuo to momento, kai nukentėjusysis pasijautė įžeistas ir kreipėsi į teismą.

Nustatyti, ar sudėtis yra materialinė, ar formali, dažniausiai galima aiškinant patį įstatymą. Kilus neaiškumui, reikia vadovautis bendra taisykle – kelti klausimą, ar tiriant bylą pagal minėtą BK straipsnį įrodinėjama tik veika ar ir tos veikos sukelti padariniai, t.y. žala įstatymo saugomoms vertybėms. Nusikalstamos veikos padariniai įstatyme paprastai įvardijami žodžiais „žala“, „sveikatos sutrikdymas“, „sunkūs padariniai“ ir kitas panašiais žodžiais. BK 155 str. dispozicijoje panašių sąvokų nėra. Tačiau kartais įstatymų leidėjas, formuluodamas nusikalstamos veikos sudėties požymius, nedetalizuoja galimų padarinių rūšių. Baudžiamoji atsakomybė galima ir už kitokius

<sup>38</sup> Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Vilnius: Justitia, 2006. P.190.

<sup>39</sup> А.А.Власов. Проблемы судебной защиты чести, достоинства и деловой репутации. Москва: Издательство им. Сабашниковых, 2000. С. 117.

<sup>40</sup> Сугачев Л.Н. Ответственность за оскорбление по советскому уголовному праву: Автореф. канд. юрид. наук. Харьков, 1955. С.6.

<sup>41</sup> Комментарий к уголовному кодексу Российской Федерации. Москва: Экзамен, 2003. С.243.

<sup>42</sup> Уголовное право: Общая часть: Учебник. Москва: Зерцало, 2002. С.245.

padarinius, ne tik už fizinę ar turtinę žalą. Šie padariniai gali būti ir nemateriali žala, kurios neįmanoma išreikšti pinigais.<sup>43</sup> BK 155 str. dispozicijoje vartojamas žodis „pažemino“. Anot prof. habil. dr. V. Piesliako šis terminas nurodo ir veiką, ir padarinius, kurie yra būtini nusikaltimo sudėčiai.<sup>44</sup> Su tokia nuomone reikia sutikti.

Taip pat svarbu ir tai, jog baudžiamoji byla keliama tik esant nukentėjusiojo asmens skundą, jo teisėto atstovo pareiškimą, ar prokuroro reikalavimą. Tai reiškia, jog įžeidimas įgauna juridinę reikšmę, jeigu nukentėjusysis mano, jog jo garbė ir orumas patyrė žalą ir kreipiasi reikalaudamas teismo gynimo, tad ši veika yra baigta nuo padarinių atsiradimo, t. y. garbės ir orumo pažeminimo. Remiantis tuo kas išdėstyta, BK 155 str. reglamentuotą nusikalstamą veiką priskirtumėme prie materialių nusikalstamos veikos sudėčių.

## **2.3. Fakultatyviniai objektyvieji sudėties požymiai ir jų baudžiamoji teisinė reikšmė**

### **2.3.1. Įžeidimo būdai**

Iš bendrosios baudžiamosios dalies žinome, jog nusikalstamos veikos padarymo būdas, laikas, vieta, priemonės, įrankiai ir kitos panašios aplinkybės yra vadinamos fakultatyviaisiais bendrosios nusikalstamos veikos sudėties požymiais. Yra sutariama, jog šie požymiai įeina į nusikalstamos veikos sudėtį ir nulemia veikos nusikalstamumą ir baudžiamumą tik tais atvejais, kai jie aprašyti baudžiamojo kodekso specialiosios dalies straipsnio dispozicijoje. Mūsų nagrinėjamame straipsnio dispozicijoje nurodoma: „tas, kas viešai žodžiu, raštu ar veiksmu užgauliai pažemino žmogų“. Šioje darbo dalyje aptarsime įžeidimo būdus.

Jau išsiaiškinome, kad įžeisti žmogų galima žodžiu, veiksmu ar raštu. Peržiūrėjus teisminę praktiką aišku, kad dažniausiai nagrinėjama nusikalstama veika padaroma žodžiu. Tokiu būdu neigiamai, užgauliai formuluojant žodžius atsiliepiama apie žmogaus asmenybę, jo fizines, psichines savybes, būdą. Žodiniams įžeidimams priskiriami telefoniniai pokalbiai, atsiliepimai apie asmenį tretiesiems asmenims, pačiam nukentėjusiajam, žodiniai užgaulūs pareiškimai televizijoje. Teismų praktikoje įžeidimas žodžiu vertinamas kaip neigiamas nepadorus žmogaus įvertinimas, žeminantis žmogų jo paties ar kitų žmonių akyse, kito žmogaus prestižo paniekimas.<sup>45</sup>

Prie įžeidimų raštu priskiriami neigiami atsiliepimai laiškuose, įvairiuose dokumentuose, spaudoje, atsiliepimai interneto komentaruose, užgaulūs piešiniai, simboliai. Vienoje baudžiamojoje byloje Nr. PK-784-409/2006 A. P. išsiųstomis mobiliuoju telefonu užgaulaus turinio trumposiomis

<sup>43</sup> Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Vilnius :Justitia., 2006. P. 276.

<sup>44</sup> Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Vilnius :Justitia., 2006. P. 270.

<sup>45</sup> Panevėžio apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. PK-56-768/2006.

žinutėmis neviešai įžeidė nukentėjusiąją D. G. Iš pridėtų žinučių išrašų matyti, jog telefonu buvo išsiųstos 5 trumposios žinutės su žeminančiais teiginiais apie nukentėjusiosios galvą, kūną, protinį išsivystymą.<sup>46</sup> Tokią veiką teismas priskyrė prie įžeidimo raštu.

Įžeidimai veiksmu gali būti išreiškiami spjūviais, apmėtymais įvairiais objektais (pvz. pomidorais, kiaušiniais, purvu), nepadorių gestų rodymais. Kai kurie autoriai skiria įžeidimus veiksmais neprisiliečiant prie nukentėjusiojo (t.y. gestai, spjūvis į nukentėjusiojo pusę) ir įžeidimus veiksmais prisiliečiant, tačiau nesukeliant fizinio skausmo, prie nukentėjusiojo (t.y. pastūmimai, apipylimas skysčiais, drabužių nuplėšimas ir t.t.).<sup>47</sup> Autoriaus nuomone, toks detalus skirstymas nėra tikslingas. Įžeidimu veiksmais gali būti pripažinti ne bet kokie veiksmai, tačiau užgaulūs, pažeminantys nukentėjusiojo garbę ir orumą. Baudžiamojoje byloje Nr. 1-22/2004 K. S. buvo kaltinamas tuo, kad jis viešoje vietoje pareikšdamas nukentėjusiam asmeniui V. Ž., kad jis iš bendrovės narių supirkinėdamas grūdus, vėlai vakare vykdamas į malūną malti grūdų, važinėdamas naktimis prie malūno elgiasi neteisėtai, pareikšdamas, kad V. Ž. yra valkata ir todėl neturi teisės kelti jokių reikalavimų bei jėga išstumdamas V. Ž. iš savo darbo kabineto, viešai veiksmu ir žodžiais užgauliai nukentėjusįjį pažemino.<sup>48</sup> Teismas atmetė kaip neįrodytą ir kitą kaltinime nurodytą įžeidžiantį veiksma – išvargimą jėga V. Ž. iš kabineto, nes minėtų veiksmų, be paties nukentėjusiojo parodymų, nepatvirtino jokie kiti bylos duomenys. Tačiau tokie veiksmai, esant atitinkamai situacijai, galėtų būti pripažįstami įžeidimu veiksmais. Kitoje baudžiamojoje byloje Nr. 1A-105-493/2007 A. S. kitų asmenų akivaizdoje išpylė alaus butelį nukentėjusiajai L. S. ant galvos. Šį alaus išpylimą nukentėjusiajai ant galvos teisėjų kolegija įvertino kaip įžeidimą veiksmu, nes tai buvo padaryta siekiant pažeminti L. S. ir morališkai ją įskaudinti, o kaltininkas to ir siekė, nes nukentėjusioji atsisakė su juo pasimylėti.<sup>49</sup>

Dar vienoje baudžiamojoje byloje Nr. 1A-288-106/2006 J. S. ir E. A. kaltinami tuo, kad viršydami tarnybinius įgaliojimus, įžeisdami I. P. bei joje esantį kūdikį, smurtavo, t.y. mušė kūdikio tėvą A. J., dėl ko I. P. susirgo, to pasekoje ji prieš laiką pagimdė kūdikį. Kaltinamieji J. S. ir E. A. kaltais neprisipažino ir parodė, kad jie kartu su V. M. 2005 m. gegužės 13 d. budėjo Š. rajone pagal grafiką, užtikrindami eismo saugumą. Apie 22 val. 20 min. Kaltininkai pastebėjo iš priekio atvažiuojantį, po visą kelią važinėjantį, su išvažiavimais į priešingą eismo pusę, automobilį Volvo. Kilus įtarimui, kad vairuotojas gali būti neblaivus, jie automobilį stabdė. Stabdant automobilis nestojo, dar padidino

<sup>46</sup> Šiaulių miesto apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. PK-784-409/2006.

<sup>47</sup> А.А.Власов. Проблемы судебной защиты чести, достоинства и деловой репутации. Москва: Издательство им. Сабашниковых, 2000. С. 116.

<sup>48</sup> Joniškio apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-22/2004.

<sup>49</sup> Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-105-493/2007.

greitį. Privažiavęs sodybą vairuotojas iššoko iš automobilio ir bandė pabėgti į namą. Vairuotoją – A. J., pribėgusį prie namo, pareigūnai pasivijo. Sulaikant A. J., šis priešinosi, stumdydamiesi visi atsidūrė prie vasarnamio. Ten A. J. nugriuvo ir jam buvo uždėti antrankiais. Sulaikant A. J. buvo įspėtas, kad, jei ir toliau priešinsis, prieš jį bus panaudotos specialiosios prievartos priemonės, tačiau A. J. nepakluso, tad buvo panaudotos dujos, antrankiai. Ligoninėje A. J. buvo nustatytas vidutinis girtumo laipsnis. Byloje surinkti įrodymai patvirtino, kad J. S. ir E. A. pagrįstai sulaikė kelių eismo taisyklės pažeidusį A. J. Lietuvos Respublikos ATPK 264 str. numatyta, kad administracinis asmens sulaikymas ir vairuotojo patikrinimas neblaivumui (girtumui) nustatyti yra leidžiamos administracinių bylų teisenos užtikrinimo priemonės. Lietuvos Respublikos ATPK 266 str. 1 p. nurodo, kad policija už kelių eismo taisyklių pažeidimą, turi teisę vykdyti administracinį sulaikymą. Pagal Lietuvos Respublikos ATPK 270 str. vairuojantys transporto priemonės vairuotojai, jeigu yra pakankamai pagrindo manyti, kad jie neblaivūs turi būti nušalinti nuo transporto priemonių vairavimo ir nustatyta tvarka patikrinama jų neblaivumo būseną. A. J. administracinės bylos medžiaga patvirtina, kad A. J. vairavo transporto priemonę, būdamas neblaivus ir jo atžvilgiu pareigūnai privalėjo taikyti administracinių teisės pažeidimų bylų teisenos užtikrinimo priemones. Šios priemonės taikytos tinkamai. Pagal Lietuvos Respublikos policijos veiklos įstatymo 24 str. 2 p. pareigūnas, sulaikydamas teisės pažeidimą padariusį asmenį, kuris aktyviais veiksmais vengia sulaikymo, turi teisę panaudoti fizinę prievartą, tame tarpe ir fizinę jėgą, specialiąsias priemones kaip antrankius, dujas. Šių įstatymų reikalavimų J. S. ir E. A. laikėsi ir pažeidėjo sulaikymui panaudojo šioje situacijoje leistinas priemones. Be to šios priemonės bei J. S. ir E. A. veiksmai išvis nebuvo nukreipti į I. P., jos atžvilgiu pareigūnai jokių veiksmų neatliko. Konfliktinę situaciją, kurioje pareigūnai buvo priversti panaudoti fizinę jėgą sukėlė neteisėti A. J. veiksmai.<sup>50</sup> Pareigūnų veiksmai sulaikant A. J. yra teisėti, numatyti jau minėtuose Lietuvos Respublikos įstatymuose, todėl teismas teisingai konstatavo, kad tokie veiksmai negali būti laikomi nepadoriais, pažeminančiais, grubiai įžeidžiančiais žmogaus orumą.

Teismų praktikoje pasitaiko, jog tam tikri kaltininko veiksmai neteisingai vertinami kaip įžeidžiantys. Panevėžio miesto apylinkės teismas išnagrinėjo baudžiamąją bylą, kurioje byloje surinkti įrodymai neginčijamai patvirtino, jog kaltinamasis medžioklės metu, girdint ir matant kitiems medžiotojams, viešai, tiek veiksmais, tiek žodžiu užgauliai pažemino nukentėjusįjį V. K., o būtent: užsipuolė nukentėjusįjį, grasino susidoroti suspardyti, griebė jį už drabužių, bandė ištraukti iš mašinos, vartojo necenzūrinius žodžius ir žeminančius žodžius ir padarė nusikalstamą veiką,

---

<sup>50</sup> Klaipėdos apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A–288-106/2006.



numatytą Lietuvos Respublikos BK 155 str.1 d. Panevėžio apygardos teismas, išnagrinėjęs apeliacinį skundą, iš S. K. kaltinimo pagal BK 155 str. 1d. pašalino tokius veiksmus kaip grasinimą susidoroti, suspardyti, griebimą už drabužių, bandymą ištraukti iš mašinos. Griebimas už drabužių, bandymas ištraukti iš mašinos buvo kaltininko reakcija į tai, jog pasiklydo V. K. atsivežtas varovas, todėl tęsti medžioklės nebuvo. Tokioje situacijoje minėtus S. K. veiksmus nebūtų pagrindo vertinti kaip tyčia nukreiptus pažeminti nukentėjusį ir jie nesudaro BK 155 str. 1d. numatytos veikos sudėties.<sup>51</sup>

Apibendrinus teisminę praktiką, galima daryti išvadą, kad įžeidimas žodžiu – tai užgaulūs telefoniniai pokalbiai, atsiliepimai apie asmenį tretiesiems asmenims, pačiam nukentėjusiajam, žodiniai pareiškimai televizijoje, įžeidimas raštu - neigiami atsiliepimai laiškuose, įvairiuose dokumentuose, spaudoje, atsiliepimai interneto komentaruose, užgaulūs piešiniai, simboliai. Prie įžeidimų veiksmu gali būti priskirti tokie veiksmai kaip spjūviai, apmėtymai įvairiais objektais, nepadorių gestų rodymas, skysčio išpylimas ir pan. Tačiau prie tokių veiksmų negalima priskirti teisėtų, savo pareigas atliekančių valstybės tarnautojų veiksmų.

### **2.3.2. Viešumo samprata**

Dar vienas fakultatyvinis objektyviosios pusės požymis yra viešumas. Šis požymis yra labai svarbus tuo, kad įžeidimas padarytas viešai kvalifikuojamas kaip nusikaltimas, o jei asmuo įžeidžiamas ne viešai, kaltininko veiksmai bus kvalifikuojami kaip baudžiamasis nusižengimas.

Ši sąvoka nėra plačiai aiškinama teisinėje doktrinoje. Baudžiamosios teisės vadovėliuose užsimenama tik tai, kad įžeidimas gali būti viešas, t.y. padarytas kitų akivaizdoje, ir neviešas – padarytas tik nukentėjusiojo akivaizdoje, taip pat nesant nukentėjusiojo, bet kaltininkui suvokiant, kad nukentėjusysis apie įžeidžiančius pasakymus, atsiliepimus sužinos.<sup>52</sup> Išanalizavus teisminę praktiką, pastebėjome, jog kartais viešumas tapatinamas su viešąja tvarka. Šiaulių miesto apylinkės teismas nagrinėjo baudžiamąją bylą, kurioje B. R., be kitų nusikalstamų veikų, kaltinama ir tuo, jog būte esant kitiems žmonėms neviešai necenzūriniais žodžiais įžeidė N. P.<sup>53</sup> Kaltinamosios kaltė buvo įrodyta remiantis nukentėjusiosios ir tuo pat metu buvusio liudytojo A. R. parodymais. Teismas motyvuojamojoje dalyje nurodė, jog įžeidimas – tai kito žmogaus prestižo paniekimas ir B. R., necenzūriniais žodžiais apibūdindama nukentėjusiąją N. P., ją įžeidė. Toks įžeidimas

<sup>51</sup> Panevėžio apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-198-511/2007.

<sup>52</sup> Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. Vilnius: Eugrimas, 2001. P.240.

<sup>53</sup> Šiaulių miesto apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 251-621/2006.

laikytinas neviešu, nors tai ir girdėjo kiti asmenys, tačiau šie asmenys tiesiogiai dalyvavo įvykyje, įžeidžiantys žodžiai buvo išsakyti ne viešoje vietoje – bute. Remiantis tuo, kas išdėstyta, teismas pripažino kaltinamąją B. R. kalta pagal LR BK 155 str. 2 d., tai yra baudžiamoji atsakomybė kilo už neviešą įžeidimą. Aišku, jog Šiaulių miesto apylinkės teismas susiejo nusikalstamą veiką padarytą viešai su viešąja vieta. Autoriaus nuomone, tokia padarytos veikos kvalifikacija yra neteisinga. Tai, kad butas yra ne vieša vieta, šioje situacijoje neturi jokios reikšmės, todėl kaltinamosios veika turėtų būti kvalifikuojama ne kaip baudžiamasis nusižengimas, bet pagal LR BK 155 str. 1 d. Tam, kad galėtume patvirtinti savo nuomonę šiuo klausimu, reiktų atskirti sąvokas viešoji vieta ir viešumas. Pabandykime apibrėžti kiekvieną sąvoką atskirai.

Vienodo ir išsamaus viešosios vietos ir viešumo apibrėžimo nėra. Teisinėje literatūroje abi sąvokos dažnai aiškinamos pasitelkiant konkrečius pavyzdžius. Apibrėžiant viešosios vietos sąvoką būtina paminėti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. spalio 8 d. nutartį kasacinėje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-670/2002. Šioje nutartyje teismas konstatavo, jog viešoji vieta yra tokia vieta, kurioje nusikalstamos veikos padarymo metu yra ar turi teisę lankytis kiti asmenys. Veika laikoma padaryta viešoje vietoje nepriklausomai nuo to, ar nusikaltimo darymo metu toje vietoje kas nors buvo, ar ne. Svarbu, kad dėl laisvo priėjimo prie tokios vietos joje bet kuriuo momentu gali atsirasti kiti asmenys, kurie dėl kaltininko veiksmų patirs nepatogumų. Kitoje baudžiamojoje byloje Nr. 2k-535/ 2005 V. L. nuteistas už tai, kad 2004 m. rugpjūčio 11 d., apie 0 val. 50 min., būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, viešoje vietoje prie restorano „Fortas“, esančio Klaipėdoje, įžūliais veiksmais ir grasinimais demonstravo nepagarbą aplinkiniams, t.y. padarė nusikalstamą veiką, reglamentuotą BK 284 str. 1 d. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, jog V. L. veiksmai buvo įvykdyti viešoje vietoje, t.y. prie restorano „Fortas“. Tai, kad šios įstaigos darbo laikas jau buvo pasibaigęs ir joje nebuvo lankytojų, veikos kvalifikacijai reikšmės neturi, nes kasatorius nuteistą užsipuolė ne patalpoje, o lauke, šalia pastato, tai neabejotinai laikytina vieša vieta.

Sąvokos „viešas“ apibrėžimų taip pat galima rasti teismų nuosprendžiuose ar nutartyse. Lietuvos Apeliacinis Teismas nagrinėjo baudžiamąją bylą, kurioje kaltinamasis viešai veiksniu ir žodžiu pažemino žmogų, t. y. vakare, tiksliai nenustatytą valandą, būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, gyvenamojo namo kambaryje, siekdamas visiškai įskaudinti, užnėrė R. B. ant kaklo diržą ir, vedžiodamas po kambarį, viešai kitų žmonių akivaizdoje liepė loti.<sup>54</sup> Šioje byloje Šiaulių apygardos teismas nubaudė kaltininką už viešą įžeidimą, padarytą bute, pagal LR BK 155 str. 1 d.

---

<sup>54</sup> Lietuvos Apeliacinio Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-134/2006.

Kaltinamasis, apskundęs apygardos teismo nuosprendį, savo apeliaciniame skunde nurodė, jog įžeidimas yra nebaudžiamas, jeigu tai padaryta privačiame būste, kaltininkui ir nukentėjusiajam pažįstamų žmonių tarpe. Tačiau Lietuvos Apeliacinis Teismas konstatavo, jog iš tiesų viešas pažeminimas reiškia, jog jis padarytas kitų žmonių akivaizdoje, t. y. viešai. Nusikaltimo sudėčiai neturi reikšmės, ar tie žmonės pažįsta įžeidėją ir jo auką, ar ne. Viešumas neturi būti sutapatinamas su daugeliu pažeminimą matančių žmonių. Jis galimas ir tuo atveju, kai tai mato nors vienas žmogus.

Dar vienoje byloje Nr. 2K-254/2005 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, jog pirmosios instancijos teismas teisingai nusprendė, kad negalima sutapatinti viešumo ir viešos vietos sąvokų, tačiau, analizuodamas sąvokos „viešas“ turinį, atsižvelgė tik į vieną šios sąvokos apibrėžimo prasmę pagal „Dabartinės lietuvių kalbos žodyną“, kuriame „viešas“ apibūdintas kaip visiems skirtas, visuomenės naudojamas, kuri dažniau vartojama kalbant apie vietą, daiktą ir pan. Tačiau teismas neatsižvelgė į kitą sąvokos „viešas“ prasmę – atviras, neslaptas - kuri ir apibrėžia tam tikro proceso veiksmo ir pan. pobūdį.

Kitose baudžiamosiose bylose teismai teisingai interpretuoja mūsų nagrinėjamą sąvoką. Ne viename nuosprendyje teismai yra konstatavę, jog įžeidimas padaromas viešai – kitų asmenų akivaizdoje, jiems matant, girdint arba per visuomenės informavimo priemonę ar spaudinyje<sup>55</sup>.

Taigi įžeidimo nusikalstamos veikos atžvilgiu sąvoka viešumas turi būti siejama ne su tuo, kur veika padaryta, bet su tuo, ar įžeidimą girdėjo ar matė tik nukentėjusysis, ar ir kiti asmenys.

## **2.4. Įžeidimo subjektas**

Nusikalstamą veiką padaręs asmuo yra vienas iš nusikalstamos veikos sudėties elementų. Šis elementas yra priskiriamas prie objektyviųjų nusikalstamos veikos sudėties požymių. Asmuo, trauktinas baudžiamojon atsakomybėn, arba baudžiamosios atsakomybės subjektas, pagal Lietuvos baudžiamąją teisę gali būti ir fizinis, ir juridinis asmuo.

Kalbant apie nusikaltimą padariusį fizinį asmenį visų pirma reikia žinoti, nuo kokio amžiaus asmeniui gali kilti baudžiamoji atsakomybė už padarytą veiką. Trauktino baudžiamojon atsakomybėn asmens amžius yra pagrindinis objektyvusis nusikalstamos veikos sudėties požymis, apibūdinantis asmenį, padariusį nusikalstamą veiką ir trauktiną baudžiamojon atsakomybėn<sup>56</sup>

<sup>55</sup> Panevėžio apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. PK – 435-719/2006.

<sup>56</sup> Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Vilnius: Justitia, 2006. P. 302.

Lietuvos Respublikos BK 13 str. yra nustatytos dvi amžiaus ribos, nuo kurių nepilnamečiams gali būti taikoma baudžiamoji atsakomybė, t. y. keturiolika ir šešiolika metų. Bendroji amžiaus riba, nuo kurios galima taikyti baudžiamosios atsakomybės priemones, yra šešiolika metų. Tik BK 13 str. 2 d. numatytais atvejais baudžiamoji atsakomybė nepilnamečiui gali būti taikoma nuo keturiolikos metų. BK 13 str. 2 d. pateiktas nusikalstamų veikų sąrašas yra baigtinis. Jame nėra mūsų nagrinėjamos nusikalstamos veikos, tad baudžiamoji atsakomybė už įžeidimą taikoma asmeniui, kuriam nusikaltimo padarymo momentu buvo suėję 16 metų. Nusikalstamą veiką padariusio asmens amžius dažniausiai nustatomas pagal asmens dokumentus. Jei nėra dokumentų, kuriais remiantis galima nustatyti tikslų asmens amžių, skiriama teismo medicininė ekspertizė amžiui nustatyti. Gimimo diena šiais atvejais laikoma paskutinė nurodytų metų diena.

Kaip jau minėjome anksčiau, pagal Lietuvos Respublikos įstatymus už padarytas nusikalstamas veikas gali atsakyti tiek fiziniai, tiek juridiniai asmenys. Baudžiamojoje teisėje atsakomybė už padarytas pavojingas veikas juridiniams asmenims gali kilti tik tuo atveju, jei tai numatyta baudžiamojo kodekso specialiojoje dalyje esančiame straipsnio dalyje. Mūsų nagrinėjame straipsnyje, numatančiame atsakomybę už įžeidimą, juridinio asmens baudžiamoji atsakomybė už šią veiką nenumatyta, vadinasi, šios nusikalstamos veikos subjektu gali būti tik fizinis asmuo.

Sunkumų, susijusių su nusikalstamą veiką padariusio asmens nustatymu, teisminėje praktikoje beveik nėra. Galima būtų paminėti vieną baudžiamąją bylą Nr.1NTA-00025-349-2007-59, kurioje J. S. buvo kaltinama tuo, kad dirbdama savaitraščio vyriausiąja redaktore tyčia viešai raštu per visuomenės informavimo priemonę - savaitraštį užgauliai pažemino nukentėjusį A.V. Šiaulių apylinkės teismas, išnagrinėjęs šią baudžiamąją bylą, kaltinamąją išteisino. Nukentėjusysis padavė skundą, kuriuo prašė panaikinti Šiaulių miesto teismo nuosprendį, teigdamas, jog išteisintoji asmeniškai nepasirašė kaip nukentėjusįjį išteisinančių straipsnių autorė, t. y. straipsniai yra anoniminiai, tačiau būtent J. S. yra asmeniškai atsakinga už laikraščio įžeidžiančiais straipsniais išleidimą. Apeliantas teigia, kad netgi jeigu straipsnius parašė ne pati išteisintoji, o kitas asmuo, būtent J. S. yra jai inkriminuotų nusikaltimų subjektu. Visuomenės informavimo įstatyme nustatyta, kad kiekvienas viešosios informacijos rengėjas ar jo dalyvis turi paskirti asmenį (vyriausiąjį redaktorių, redaktorių, laidos vedėją), kuris atsako už visuomenės informavimo priemonės turinį.<sup>57</sup> Panevėžio apygardos teismas, išnagrinėjęs šią baudžiamąją bylą nurodė, jog pagal BK 155 str. 1 d. atsako tas, kas viešai veiksmu, žodžiu ar raštu užgauliai pažemino žmogų. Šia veika kaltininkas tyčia, suvokdamas žeminantį ir užgaulų savo veikos pobūdį, neigiamai, nepadoriai atsiliepdamas

---

<sup>57</sup> Panevėžio apygardos teismo baudžiamoji byla Nr.1NTA-00025-349-2007-59.

apie kitą žmogų, jo asmenines savybes, būdą, siekia jį šitaip pažeminti, užgauti. Šiuo atveju baudžiamasis įstatymas numato tik fizinio asmens baudžiamąją atsakomybę. Bylos duomenimis buvo nustatyta, kad 2004 m. birželio 15 d. buvo sudaryta darbo sutartis, kuria UAB „T.“ direktorius A. K. priėmė į darbą UAB „T.“ vyriausia redaktore J. S. Realiai ji dirbo UAB „T.“ leidžiamo savaitraščio vyriausiąja redaktore. 2005 m. kovo 31 d. ji buvo supažindinta su pareigybiniais nuostatais. Juose numatyta, kad laikraščio vyr. redaktorius atsako už tinkamą pavestų užduočių atlikimą ir laikraščio redakcijos darbą, kontroliuoja, kad informacija laikraštyje būtų pateikta teisingai, tiksliai ir nešališkai; vyr. redaktorius už darbo drausmės pažeidimus gali būti traukiamas drausminėn atsakomybėn. Nuo 2006 m. kovo 3 d. iki 2006 m. balandžio 21 d. savaitraštyje buvo išspausdintas aštuonių feljetonų ciklas, kuris pasirašyti slapyvardžiais „Pirmasis“, „Antrasis“... „Aštuntasis“. Iš išteisintosios J. S. parodymų pirmosios instancijos teisiame posėdyje matyti, kad šių kūrinių autorius yra ne J. S., kuri tik priėmė paruoštus spausdinimui feljtonus iš asmens, pasivadinusio P. G. Byloje esanti autorinė sutartis, kurią pasirašė A.K. iš vienos pusės ir asmuo, pasivadinęs P. G., iš kitos pusės, taip pat patvirtina J.S.tvirtinimą, kad feljtonus, kuriuose, kaip nurodo nukentėjusysis A.V., paskleista tikrovės neatitinkanti informacija bei kuriuose jis buvo užgauliai pažemintas, parašė ne ji. Faktą, kad feljtonus parašė ne J. S., beje, pripažįsta ir apeliantas A.V., tačiau jis mano, kad bet koku atveju už laikraščio išleidimą, jo turinį atsakinga asmeniškai išteisintoji. Iš tikrųjų, Visuomenės informavimo įstatymo 23 str. 8 d. nustato, kad viešosios informacijos rengėjas ar jo savininkas privalo parengti ir patvirtinti vidaus tvarkos taisykles, kuriose turi būti nustatyti viešosios informacijos rengėjų ir samdomų darbuotojų tarnybiniai santykiai, pareigos, atsakomybė. Kaip jau minėta aukščiau, J. S. buvo supažindinta su savo pareigybiniais nuostatais, kuriuose nustatytos jos teisės, pareigos ir atsakomybė. Tačiau nei minėtas įstatymas, nei pareigybiniai nuostatai nenustato baudžiamosios atsakomybės už šmeižimą ir įžeidimą. J.S., dirbdama savaitraščio „Šiauliai plius“ vyr. redaktore darbo sutarties pagrindu, ir padariusi darbo drausmės pažeidimą, t. y. nekontroliavusi ( tuo atveju, jeigu būtų buvę nustatyta, kad išspausdinta laikraštyje informacija neteisinga, klaidinanti, šmeižikiška, įžeidžianti ar pan. ), jog informacija laikraštyje buvo pateikta teisingai, tiksliai ir nešališkai, būtų galėjusi atsakyti tik drausmine tvarka ( DK 232, 236 str. ), jeigu nebūtų buvę nepraleisti patraukimo drausminėn atsakomybėn terminai. Apylinkės teismas neturėjo galimybės įvertinti straipsniuose nurodytų teiginių pagrįstumo, nes nebuvo nustatytas šių straipsnių autorius, todėl nebuvo galima išsiaiškinti jo poziciją, straipsnių sukūrimo ir siekio juos spausdinti motyvų, straipsniuose išdėstytos informacijos atitikimo tikrovei, todėl iš esmės teismas negalėjo pagal pateiktus duomenis spręsti, ar paskleista informacija yra apie A.V., pažemina jį, ar tokia informacija užgauliai pažeminamas nukentėjusysis,

t. y. teismas negalėjo nustatyti veikų – šmeižimo ir įžeidimo – objektyviųjų požymių. Bylos nagrinėjimo metu nebuvo paneigtas J. S. aiškinimas, kad ji, duodama nurodymą spausdinti straipsnių ciklą, nepažinojo nukentėjusiojo A.V., kadangi niekada nėra su juo bendravusi, nežinojo jo biografijos faktų, asmeninių savybių, gyvenimo būdo ir pan.. A.V. taip pat pripažino, kad jis su J.S. nebuvo pažįstamas. Kaip teisingai pažymėta apylinkės teismo nuosprendyje, nėra jokių duomenų, kad J.S. būtų turėjusi suinteresuotumą šmeižti ir įžeisti A.V. Esant tokioms aplinkybėms, apylinkės teismas, nenustačius J. S. dalyvavimo, padarant nusikalstamas veikas, pagrįstai ją išteisino. Taigi, šioje baudžiamojoje byloje teismas nepripažino J. S. esant nusikalstamos veikos subjektu.

### **3. Subjektyvieji požymiai**

Baudžiamoji atsakomybė kyla asmeniui už padarytą pavojingą veiką, draudžiamą įstatymų. Tačiau norint pripažinti tam tikrą veiką nusikalstama, nepakanka nustatyti objektyviuosius nusikalstamos veikos požymius. Kartu kiekvienu atveju būtina nustatyti tuos požymius, kurie apibūdina vidinę žmogaus pusę, psichinį santykį su padaryta veika. Šie požymiai baudžiamojoje teisėje vadinami subjektyviaisiais nusikalstamos veikos sudėties požymiais.

Pagrindinis subjektyvusis nusikalstamos veikos sudėties požymis yra kaltė. Kaltė baudžiamojoje teorijoje apibrėžiama kaip asmens, padariusio pavojingą veiką, vidinis (psichinis) santykis su objektyviaisiais nusikalstamos veikos sudėties požymiais.<sup>58</sup> Kiekvienoje baudžiamojoje byloje įrodinėjant kaltę turi būti nustatyta kaltės forma ir jos turinys.

BK yra skiriamos dvi kaltės formos: tyčinė ir neatsargi. Šios formos viena nuo kitos skiriasi santykiu su objektyviaisiais nusikalstamos veikos požymiais. Norint nustatyti kaltę, reikia įrodyti du momentus: psichinį santykį su pavojinga veika ir priežastiniu ryšiu (intelektualinį momentą) ir psichinį santykį su padariniais (valinį momentą). Nustačius kaltės formą, būtina nustatyti ir jos turinį. Kaltės turinys baudžiamojoje teisėje yra kaltės forma konkrečioje nusikalstamos veikos sudėtyje.

Baudžiamosios teisės doktrinoje sutariama, jog įžeidimas yra tyčinis nusikaltimas. Ši nusikalstama veika yra padaroma esant tik tiesioginei tyčiai. BK 15 str. pateikiamas tiesioginės tyčios apibrėžimas. Ankstesniame skyriuje pripažinome, kad įžeidimo sudėtis yra materialinė. Tiesioginės tyčios apibrėžimas, pritaikytas materialioms nusikalstamų veikų sudėtimis, pateikiamas

---

<sup>58</sup> Ten pat, P.336.

jau minėto BK 15 str. 2 d. 2 p. Ten teigiama, jog nusikaltimas ar baudžiamasis nusižengimas yra padarytas tiesiogine tyčia, jei jį darydamas asmuo suvokė pavojingą nusikalstamos veikos pobūdį, numatė, kad dėl jo veikimo ar neveikimo gali atsirasti baudžiamajame kodekse numatyti padariniai, ir jų norėjo. Taigi šis apibrėžimas apima 3 sudedamąsias kaltės dalis: psichinį santykį su daroma pavojinga veika, psichinį santykį su baudžiamajame kodekse numatytų padarinių numatymu ir psichinį santykį su jų kilimu.<sup>59</sup> Kiekvienu atveju reikia nustatyti visas dalis.

Daromos nusikalstamos veikos pavojingo pobūdžio suvokimas tai, visų pirma, faktinių daromos veikos aplinkybių, t.y. objektyviųjų įžeidimo sudėties požymių, supratimas. Tai yra įžeidimo atveju asmuo suvokia, kad pažemindamas žmogų kelia pavojų baudžiamojo įstatymo saugomoms vertybėms, t.y. žmogaus garbei ir orumui. Kitas daromos veikos pavojingumo suvokimo momentas yra tai, kad asmuo suvokia socialinę daromos veikos reikšmę. Tai reiškia, kad asmuo iš principo suvokia nusikalstamą daromos veikos pobūdį. Kaltininkas turi suvokti, kad kito asmens žeminimas yra visuomenės vertinamas kaip pavojinga veika. Svarbu paminėti ir tai, kad, atsižvelgiant į nusikalstamos veikos formuluotę, turi būti įrodinėjamas ir kitų objektyviųjų nusikalstamos veikos sudėties požymių suvokimas. Įžeidimo byloje reikia įrodinėti ne tik tai, kad asmuo suvokė, kad užgausiai pažemino žmogų, bet ir tai, kad jis tai daro viešai ar neviešai. Palangos miesto apylinkės teisme buvo nagrinėjama baudžiamoji byla Nr. 1-116-83/2005, kurioje, be kitų kaltinimų, H. K. S. buvo kaltinamas tuo, kad viešai užgausiai pažemino L. S. Kaltinamasis su nukentėjusiaja konflikto metu bendravo suomiškai, todėl kiti buvę žmonės iš kaltininko ir nukentėjusios tarpusavio šnekos nesuprato užgaulių žeminimų L. S. atžvilgiu. Nustatytos aplinkybės leido teismui padaryti išvadą, kad H. K. S. nesuvokė ir to nesiekė girdint kitiems žmonėms, jų akivaizdoje užgausiai žeminti L. S., taigi – nėra jo veiksmuose ir tiesioginės tyčios. Darytina išvada, kad H. K. S. nepadarė veikos, turinčios nusikaltimo, numatyto BK 155 str. 1 d. požymių. Taigi teismas nustatė, kad H. K. S. nesiekė viešai pažeminti L. S. Tačiau kaltinamojo veika galėtų būti kvalifikuojama kaip baudžiamasis nusižengimas pagal BK 155 str. 2 d.

Intelektualusis tiesioginės tyčios momentas neapsiriboja daromos veikos pavojingo pobūdžio suvokimu. Šis momentas apima ir psichinį santykį su priežastiniu ryšiu. Asmuo turi numatyti, kad jo daroma veika pažemins nukentėjusiojo garbę ir orumą.

Valinis tiesioginės tyčios momentas apibūdina asmens, padariusio pavojingą veiką, psichinį santykį su pavojingų padarinių kilimu ir įstatyme nusakytas žodžiais „norėjo pavojingų padarinių kilimo“. Norint pripažinti, kad veika buvo padaryta esant tiesioginei tyčiai, reikia įrodyti, kad

---

<sup>59</sup> Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Vilnius: Justitia, 2006. P.343.

kaltininkas norėjo ne bet kokių pavojingų padarinių, o būtent baudžiamajame įstatyme numatytų ir dėl asmens veikos kilusių padarinių. Įžeidimo atveju būtina įrodyti, kad asmuo veikė norėdamas pažeminti asmens garbę ir orumą. Kaip pavyzdį galima pateikti vieną baudžiamąją bylą Nr. PK-8-182/2006. B. S. buvo kaltinama tuo, kad ji 2005 m. prie namo be jokios priežasties, matant pašaliniais asmenimis, užsipuolė nukentėjusįjį S. K., pradėjo jį įžeidinėti, išvadino necenzūriniais žodžiais, įvardijo „vagimi“, „sukčiumi“, „benkartu“, tuo įžeidė jo garbę ir orumą, pažemino jį prieš kaimynus. Byloje buvo įrodyta, kad B. S. viešoje vietoje triukšmavo, vartojo necenzūrinius žodžius, įžeidžiamai kibo prie S. K. Už šiuos veiksmus, tame tarpe ir išsakytus žodžius „sukčius“, „vagis“, „benkartas“, kaltinamoji B. S. Druskininkų miesto apylinkės teismo nutarimu nubausta administracine tvarka pagal LR ATPK 174 str. Šiame straipsnyje numatyta administracinė atsakomybė už necenzūrinius žodžius ar gestus viešosiose vietose, įžeidžiamą kibimą prie žmonių ar kitus panašius veiksmus, pažeidžiančius viešąją tvarką ir žmonių rimtį. Šioje situacijoje kaltinamosios išsireiškimai vertintini bendrame kontekste kaip necenzūriniai žodžiai, išsakyti viešoje vietoje ir įžeidžiantis kibimas prie žmonių, kurie yra administracinės teisės pažeidimo, numatyto LR ATPK 174 str., objektyviosios pusės požymiai. B. S. valios išraišką teismas, nagrinėdamas administracinę bylą, aptarė ir įvertino neatsiejamai visų pasakytų žodžių visumoje. Atsižvelgiant į kaltinamosios asmenybę, į byloje esančių įrodymų visumą, teismui nusprendė, kad yra pagrindo manyti, kad B. S., vartodama necenzūrinius žodžius neatsiejamai, tuo pačiu momentu, to paties emocinio protrūkio metu, nukentėjusiojo S. K. atžvilgiu veikė netiesiogine tyčia, už ką ji nubausta administracine tvarka. Jos valios išraiška nebuvo nukreipta padaryti nusikaltimą, numatytą LR BK 155 str. 1 d. tai yra teismas konstatavo, kad nebuvo nustatyta, kad kaltinamoji veikė tiesiogine tyčia, siekdama įžeisti nukentėjusįjį BK 155 str. 1 d. prasme.<sup>60</sup> Tokia teismo pozicija galima abejoti. Apylinkės teismo nuosprendis vėliau buvo pakeistas apeliacine tvarka. Vilniaus apygardos teismas konstatavo, jog B. S. išsakydama S. K. atžvilgiu žodžius „vagis“, „sukčius“, „benkartas“ įžeidė nukentėjusiojo garbę ir orumą. Šiais žodžiais B. S. neigiamai ir nepadoriai įvertino nukentėjusįjį kitų žmonių akivaizdoje. Taip pat kolegija padarė išvada, kad išteisintoji veikė tiesiogine tyčia. Kaip matyti iš bylos medžiagos tarp nukentėjusiojo ir išteisintosios susiklostė konfliktiški santykiai. Iš B. S. charakteristikos matyti, kad ji linkusi įsivelti į konfliktus, nesugyvena su kitais kaimynais. B. S. išsakyti užgaulus žodžiai, buvo pasakyti apie nukentėjusįjį, ir nukreipti būtent jam. Išteisintoji, suvokdama savo veiksmų pobūdį, kad ji šiais žodžiais viešai žemina S. K., siekė jį pažeminti. Tokie B. S. veiksmai aiškiai rodo, kad jos tyčia visu pirma buvo nukreipta būtent

---

<sup>60</sup> Druskininkų apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. PK-8-182/2006.



į S. K. įžeidimą. Tuo pačiu metu buvo pažeista ir viešoji tvarka bei kitų žmonių rimtis, nes tai įvyko kitų žmonių akivaizdoje, už ką jai ir buvo skirta administracinė nuobauda ir šiuo atveju galima įžvelgti, kad B. S. veikė netiesiogine tyčia administracinio teisės pažeidimo pasekmių atžvilgiu.<sup>61</sup> Taigi teismas teisingai nustatė, kad kaltinamosios tyčia buvo nukreipta į S. K. garbės ir orumo pažeidimą, todėl kaltinamosios veika kvalifikuotina pagal BK 155 str. 1 d.

Neretai padarinių norėjimas gali sutapti su kaltininko poelgio tikslais. Tokiu atveju, sukėlęs pavojingų padarinių, kaltininkas pasiekia savo tikslą. A. D. buvo kaltinama tuo, kad išplūdo R. P., kuomet pastarasis pastūmė A. D. sūnų T. D. ir vijosi jį link krepšinio aikštelės. Atsižvelgiant į šią įvykio situaciją ir jos priežastis, teismas padarė išvadą, kad A. D. matydama nuo R. P. bėgantį sūnų, iškilusią stresinę jai situaciją vertino kaip pavojingą savo sūnaus sveikatai, todėl plūsdama R. P. necenzūriniais žodžiais, siekė atkreipti kitų dėmesį į iškilusį pavojų sūnaus sveikatai, tokiu būdu stengiantis padėti sūnui, o ne užgauliai pažeminti ar įžeisti R. P. Kadangi įžeidimas yra padaromas tiesiogine tyčia, A. D. išsakydama nepadorius žodžius neturėjo tikslo šiais žodžiais įžeisti R. P., išsakytais necenzūriniais žodžiais ji siekė atkreipti kitų dėmesį į iškilusią situaciją t.y. siekė kitokio rezultato, nei numatyta LR BK 155 str. dispozicijoje.<sup>62</sup> Kaip jau matome, šioje byloje teismui nustačius, jog kaltinamoji veikė su tikslu atkreipti dėmesį į skriaudžiamą sūnų, o ne su tikslu pažeminti R. P. garbę ir orumą, tokia veika negali būti kvalifikuojama pagal BK 155 str. 1 d. Toje pačioje byloje kaltinamoji vėliau tais pačiais žodžiais vėl išplūdo nukentėjusįjį R. P. Šiuo atveju kaltinamoji A. D. įžeidžiančius žodžius R. P. atžvilgiu išsakė atvykus greitosios med. pagalbos darbuotojams, T. D. gulint greitosios automobilyje, aplinkui esant policijos pareigūnams ir jiems pradėjus šio įvykio - konflikto tyrimą, t. y. tuomet, kai T. D. sveikatai pavojus nebegrėsė ir nebegalėjo grėsti. Žodžius, užgauliai žeminančius R. P., kaltinamoji pasakė kitų žmonių – policijos pareigūnų, vaikų ir kitų suaugusių žmonių, pažįstančių nukentėjusįjį, akivaizdoje. Išsakydama įžeidžiančius žodžius A. D. pirštu rodė į R. P., todėl suprato, kad taip elgdamasi viešai užgauliai žemina nukentėjusįjį ir to nori, taigi, veikia tiesiogine tyčia. Todėl šie jos veiksmai teisingai kvalifikuoti pagal LR BK 155 str. 1 d. Šiuo atveju jos veiksmai įvertinti ir kvalifikuoti teisingai, nes šioje situacijoje A. D. tikslas buvo pažeminti R. P. Remiantis šiomis bylomis galima daryti išvadą, kad tuo atveju, kai užgauliai atsiliepiama apie kitą asmenį nesant tikslo pažeminti to asmens garbę ir orumą, tokia veika negali būti kvalifikuojama kaip įžeidimas.

Išsiaiškinus kaltės formą, būtina kaltę detalizuoti, t.y. nustatyti kaltės turinį. Kaltės turinys nustatomas pripildant bendrą tyčinės ar neatsargios kaltės formos apibrėžimą, pateiktą BK 14 ir 15

<sup>61</sup> Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-528/2006.

<sup>62</sup> Panevėžio apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 56-768/2006.

straipsniuose, konkrečiu turiniu.<sup>63</sup> Taigi padarius nusikalstamą veiką, nurodytą BK 155 str., tyčios turinys būtų suprantamas taip: asmuo suvokė žeminantį ir užgaulų savo veikos pobūdį, numatė, kad dėl šios veikos bus pažeminta asmens garbė ir orumas, ir to siekia. Ankstesniame skyriuje pripažinome, kad įžeidimo sudėtis yra materialinė. Išanalizavus teisminę praktiką, pastebėjome, kad teismai dažniausiai tyčios turinį formuluoja pagal formaliosioms sudėtims pritaikytą modelį, t. y. tyčios turinys suprantamas kaip asmens suvokimas, kad daroma veika yra žeminanti, ir to siekimas. Tačiau kartu teismai neretai konstatuoja, kad net ir tuo atveju, jei asmuo suvokė savo žodžių ar veiksmų užgaulų pobūdį, jo veikoje nesant tikslo pažeminti asmens garbės ir orumo ( t. y. nenorint, kad nukentėjusiajam atsirastų neigiami padariniai), tokios veikos kaip įžeidimo vertinti negalima. Tokiu būdu teismai pasisako dėl valinio tiesioginės tyčios momento, t. y. apibūdina asmuo, padariusio pavojingą veiką, psichinį santykį su pavojingų padarinių kilimu, o šis santykis būdingas materialiosioms nusikalstamos veikos sudėtims.

Visų pirma, kad nusikalstamą veiką padaręs asmuo galėtų būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn, reikia, kad jis būtų pakaltinamas. Pakaltinamumas yra teisinė sąvoka, apibūdinanti asmuo, padariusio baudžiamajame įstatyme numatytą veiką, psichinę būklę padarant veiką ir turinti esminę reikšmę jo atsakomybei.<sup>64</sup> Taigi, pakaltinamumas yra būtina kaltės sąvoka. Pakaltinamumo baudžiamojoje byloje įrodinėti nereikia, tačiau svarbu nepamiršti, jog LR BK 17 str. nurodyta, kad asmuo, teismo pripažintas nepakaltinamu, neatsako pagal šį kodeksą už padarytą pavojingą veiką.

#### **4. ĮŽEIDIMAS IR KITOS NUSIKALSTAMOS VEIKOS, JŲ ATRIBOJIMAS**

Lietuvos Respublikos BK XXII skyrius yra skirtas nusikalstamosioms veikoms, kuriomis pažeidžiama žmogaus garbė ir orumas. Šiame skyriuje reglamentuojamos dvi nusikalstamos veikos: šmeižimas ir įžeidimas. BK 154 str. numato baudžiamąją atsakomybę tam, kas paskleidė apie kitą žmogų tikrovės neatitinkančią informaciją, galinčią paniekinti ar pažeminti tą asmenį arba pakirsti pasitikėjimą juo. BK 155 str. nurodyta, kad įžeidimą padaro asmuo, kuris viešai, veiksmu, žodžiu ar raštu užgauliai pažemino žmogų. Tiek šmeižimas, tiek įžeidimas reglamentuojami skyriuje, kuris pavadintas „nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai asmens garbei ir orumui“. Vadinasi, abiejų nusikalstamų veikų objektas yra tas pats – asmens garbė ir orumas. Taip pat abiejų straipsnių dispozicijoje yra sąvoka „pažeminimas“, todėl svarbu išsiaiškinti, kuomet asmuo padaryta

---

<sup>63</sup> Ten pat, P. 340.

<sup>64</sup> Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Vilnius:Justitia, 2006. P.325.

nusikalstama veika bus kvalifikuojama kaip šmeižimas, o kuomet kaip įžeidimas. Pabandykime išskirti požymius, kuriais remiantis, galima atriboti šias nusikalstamas veikas.

1. Įžeidimo atveju užgaulia forma atsiliepiama apie žmogaus asmenybę, jo savybes, būdą. Taigi įžeidimas suprantamas kaip neigiamas, nepadorus žmogaus įvertinimas, žeminantis žmogų jo paties ar kitų žmonių akivaizdoje, šio žmogaus prestižo paniekimas. Šmeižimo veika pasireiškia tikrovės neatitinkančių faktų, duomenų, informacijos skleidimu. Baudžiamosios teisės vadovėliuose nurodyta, kad skleidimu pripažintas įstatyme nurodyto pobūdžio žinių perdavimas bent vienam trečiajam asmeniui. Tokio pobūdžio žinių skleidimo būdas gali būti įvairus - žodžiu raštu, spaudoje, panaudojant kitas žiniasklaidos priemones. Tai gali būti padaryta privačiame pokalbyje, viešame pasisakyme, laiške, tarnybiniame rašte, anonimiškoje proklamacijoje ir kitais būdais.<sup>65</sup> Taip pat šmeižimo veika aiškinama ir teisminėje praktikoje. Baudžiamojoje byloje Nr. 1A-482-245/2006 Kauno apygardos teismo kolegija konstatavo, jog pagal objektyviusius požymius šmeižimu laikomas tikrovės neatitinkanti informacija apie žmogų, galinčios pažeminti tą asmenį ar pakirsti pasitikėjimą juo, paskleidimas. Tikrovės neatitinkanti, galinti paniekinti ar pažeminti asmenį informacija - tai žmogų diskredituojančios prasimanytos ar klaidingos žinios. Kitoje baudžiamojoje byloje Nr. 1-00129-735/2005 Trakų rajono apylinkės teismas nuosprendyje pasisakė, jog šmeižimo metu kaltininkas pateikia faktus kaip tikrą informaciją, faktų ar kitų duomenų, kurie iš tikrųjų neegzistuoja, o yra išgalvoti, pramanyti ar esmingai iškreipti. Šmeižimo metu dažniausiai paskleistos žinios yra susijusios su tam tikra asmens veikla, veiksmais, tuo tarpu įžeidimo metu dažniausiai neigiamai atsiliepiama apie tam tikras fizines, psichines asmens savybes.

2. Šmeižimo metu paskleista informacija turi būti neatitinkanti tikrų faktų, išgalvota. Tuo atveju, jei asmuo paskleistų žinias, kurios būtų teisingos, jo veikos kvalifikuoti kaip šmeižimo negalima. Tačiau jei tos žinios, kurios nors ir atitinka tikrovę, būtų paskleistos užgauliai, visuomenei nepriimta forma, tokia veika gali būti kvalifikuojama kaip įžeidimas. Esant šmeižimui, tikrovės neatitinkanti, galinti pažeminti ar paniekinti tą asmenį informacija suprantama kaip žmogų diskredituojančios prasimanytos ar klaidingos žinios. Neretai kyla problemos, ar tam tikra informacija yra nuomonė ar žinia. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų senatas 1998 m. gegužės 15 d. nutarime „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 7, 7-1 straipsnių ir Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo taikymo teismų praktikoje nagrinėjant garbės ir orumo gynimo civilines bylas“ pabrėžė, jog atribojant žinią (faktą ir duomenis) nuo nuomonės, teismas turi vadovautis šiomis sampratomis. Žinia - tai informacija apie faktus ir jų duomenis, t. y.

---

<sup>65</sup> Baudžiamoji teisė. Specialiojo dalis. Vilnius, 2000. P. 235.

reiškinius, dalykus, savybes, veiksmus, įvykius, grindžiamus tiesa, kurią galima užtikrinti patikrinimo bei įrodymo priemonėmis. Nuomonė - asmens subjektyvus faktų ir duomenų vertinimas, požiūris, perduodamos mintys, idėjos bei pastabos apie žinias, susijusias su tikrais įvykiais. Žiniai taikomas tiesos kriterijus, nes fakto ir duomenų egzistavimą galima nustatyti CPK 57 str. numatytais įrodymais. Nuomonei tiesos kriterijus netaikomas, bet ji turi remtis tikrais faktais. Nuomonės yra subjektyvios, tačiau jų autorius privalo užtikrinti, kad nuomonė būtų reiškiamą sąžiningai ir etiškai, sąmoningai neiškreipiant faktų ar duomenų. Taigi, pagal BK 154 str. asmuo atsako tuomet, kai jis paskleidžia tikrovės neatitinkančias žinias, o ne savo nuomonę. Įžeidimo atveju tikrovės įvertinimas neturės jokios reikšmės. Ir esant prasimanymams ir esant tiesai, žeminančiai asmens garbę ir orumą, asmens veika gali būti kvalifikuojama kaip įžeidimas. Svarbiausia yra asmens tokių išsakymų apie kitą asmenį forma - ji turi būti nepadori, užgauli, žeminanti asmens garbę ir orumą.

3. Apšmeižti žmogų galima tik raštu ir žodžiu, tuo tarpu įžeisti galima žodžiu, raštu ir veiksmu.

4. BK 154 str. 2 d. reglamentuoja kvalifikuotą šmeižimo sudėtį. Pagal šią dalį atsako tas asmuo, kuris apšmeižė kitą asmenį per visuomenės informavimo priemonę ar spaudinyje arba neva šis padarė sunkų ar labai sunkų nusikaltimą. BK 155 str. 2 d. reglamentuojama atsakomybė už baudžiamąjį nusižengimą. Pagal šią dalį kaltininkas atsako už neviešą įžeidimą. Taigi, šmeižimas turi paprastą ir kvalifikuotą sudėtis, o už įžeidimą asmuo gali atsakyti kaip už nusikaltimą arba baudžiamąjį nusižengimą.

5. Teisinėje literatūroje sutariama, jog šmeižimas yra laikomas baigtu nusikaltimu nuo klaidinančių, šmeižikiško pobūdžio žinių perdavimo bent vienam žmogui. Tokių žinių perdavimas tik tam pačiam žmogui, apie kurį jos byloja, nelaikomas skleidimu ir nesudaro šmeižimo. Įžeidimas laikomas baigtu nuo straipsnio dispozicijoje aprašytų veiksmų pabaigimo. Įžeidimą, skirtingai nuo šmeižimo, gali girdėti ar matyti tik tas asmuo, kuriam įžeidimas skirtas.

6. Už įžeidimą BK 155 str. prasme asmuo gali atsakyti tik baudžiamąja tvarka. Tuo tarpu už šmeižimą numatyta ir baudžiamoji, ir civilinė atsakomybė. Civilinio kodekso 2. 24 straipsnis numato asmens garbės ir orumo gynimą, kuomet paskleidžiama asmens garbę ir orumą žeminanti neatitinkanti tikrovės informacija.

Šioje darbo dalyje taip pat reiktų išsiaiškinti, kaip kvalifikuojamas įžeidimas, kuomet panaši veika aprašyta kelių BK straipsnių dispozicijoje. Pavyzdžiui, V. O. nuteista už tai, kad 2003 m. lapkričio 11 d. viešoje vietoje, t.y. parduotuvėje, necezuriniais žodžiais keikdama J. R. ir nepadoriu elgesiu – spjaudama J. R. į veidą – trikdė visuomenės rimtį. Šiaulių miesto apylinkės teismas nuteisė

kaltinamąją pagal BK 284 str. 2 d.<sup>66</sup> Padaryta veika atitinka ir BK 155 str. dispozicijoje aprašytus nusikalstamos veikos požymius. BK 284 str. 1 d. numatoma atsakomybė už viešosios tvarkos sutrikdymą, kuris padaromas įžūliais veiksmais, grasinimais, patyčiomis ar vandališkais veiksmais. Pagrindinis šios nusikalstamos veikos objektas yra viešoji tvarka, o papildomu objektu gali būti ir asmens orumas. Patyčiomis gali būti pripažįstami tokie veiksmai kaip kieno nors apipilimas gėrimu, prievarta apnuoginant kitą asmenį ir pan. Tokie veiksmai gali būti vertinami ir kaip įžeidimas veiksmu. BK 284 str. 1 d. numatoma griežčiausia bausmė – 2 metai laisvės atėmimo, o pagal BK 155 str. 1 d. – 1 metai laisvės atėmimo. Taigi BK 284 str. 1 d. numatytas viešosios tvarkos pažeidimas yra pavojingesnė veika nei BK 155 str. 1 d. numatytas įžeidimas. Todėl tokia veika, kuri atitiktų ir BK 155 str. 1 d. ir 284 str. 1 d., turėtų būti kvalifikuojama tik pagal BK 284 str. 1 d., nes papildomas kvalifikavimas pagal BK 155 str. 1 ar 2 d. būtų perteklinis. Tokia yra ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. gruodžio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-659/2004 // Teismų praktika, 2005, Nr. 23, p.196-200; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. spalio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-652/2007 ). Taigi įžeidimas, padarytas viešosios tvarkos pažeidimo metu, atskirai nekvalifikuojamas.<sup>67</sup>

Taip pat kyla klausimas, kaip išspręsti normų konkurenciją tarp BK 155 str. ir BK 232 ar 290 straipsnių. Žinome, jog bendrosios ir specialiosios normų konkurencija yra tuomet, kai vienai nusikalstamai veikai gali būti pritaikytos dvi normos: viena bendresnė, kita konkretesnė. Baudžiamosios teisės teorijoje laikomasi tos taisyklės, jog esant bendrosios ir specialiosios normos konkurencijai, taikoma specialioji norma.<sup>68</sup> Tokia taisyklė patvirtinama ir teismų praktikoje. Lietuvos Aukščiausiais Teismas baudžiamojoje byloje Nr. 2K-370/2005 yra konstatavęs, kad BK 290 str. nustato baudžiamąją atsakomybę už įžeidimą savo pareigas einantį valstybės tarnautoją ar viešojo administravimo funkcijas atliekantį asmenį. Šiame straipsnyje numatyta veika pagal objektyviuosius požymius pasireiškia viešu valstybės tarnautojo ar viešojo administravimo funkcijas atliekančio asmens įžeidimu. Asmens įžeidimas gali būti padaromas bet koku būdu: žodžiu, raštu, veiksmais ar pan. Kaip matome, tiek 155 str., tiek 290 str. aprašyta veika yra ta pati – įžeidimas. Tačiau jei yra įžeidžiamas valstybės tarnautojas ar viešojo administravimo funkcijas einantis asmuo, baudžiamoji atsakomybė kyla tik pagal BK 290 str.

---

<sup>66</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-60/2006.

<sup>67</sup> Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-60/2006.

<sup>68</sup> Pavilonis V. Baudžiamosios teisės normų konkurencija // Teisės problemos. 1997, Nr. 2. P. 40.

Kita byla, kurią reikėtų paminėti, buvo nagrinėta Lietuvos Apeliaciniame Teisme. Šioje byloje T. M. atiduotas teismui ir kaltinamas pagal BK 232 str. dėl to, kad jis 2003 m. gruodžio 11 d., apie 16.00 val., Visagino miesto apylinkės teismo patalpose, teisėjos Z.O. kabinete, po to, kai ši teisėja 2003 m. gruodžio 8 d. priėmė nutarimą administracinėje byloje dėl V. M. nubaudo administracine nuobauda, būdamas neblaivus, viešai itin užgauliai, necenzūriniais, garbę žeminančiais žodžiais įžeidė ir pažemino teisingumą vykdančią Visagino miesto apylinkės teismą bei teisėją Z.O. dėl jų veiklos. Ignalinos rajono apylinkės teismas T. M. nuteisė pagal BK 155 str. 2 d., motyvuodamas tuo, jog T. M. veikia kvalifikuotina kaip baudžiamasis nusižengimas asmens garbei ir orumui, kaip neviešas įžeidimas, nes išsakant teisėją įžeidžiančius žodžius kabinete buvo tik nukentėjusioji ir kaltinamasis, be to, nėra duomenų, kad tuo metu teisme buvo vykdomas teisingumas. Apygardos teismas paliko galioti tokį nuosprendį. Abiejų instancijų teismai pripažino, kad T. M. išsakytais nepadoriais žodžiais pažemino teisėjos Z. O. garbę, bet nusprendė, kad tai jis padarė neviešai, be to, tuo metu teisėja nevykdė ir Visagino teisme nebuvo vykdomas teisingumas, ir veikia kvalifikavo kaip neviešą Z. O. asmens įžeidimą pagal BK 155 str. 2 d. Teismų padaryta išvada, kad veikia kvalifikuoti pagal BK 232 str. galima tik tada, kai teismas ar teisėjas užgauliai pažeminami tuo metu, kai jie vykdo teisingumą, t. y. nagrinėja bylas, iš įstatymo dispozicijos neišplaukia. Pagal įstatymo prasmę teisingumo vykdymas suprantamas kaip veikla, dėl kurios asmuo užgauliai pažemina teismą ar teisėją, t. y. kai tarp šios veiklos yra priežastinis ryšys su asmens viešai veiksmu, žodžiu ar raštu padarytu užgauliu pažeminimu. Byloje buvo nustatyta, kad kaltinamasis įžeidė teisėją dėl jos priimto sprendimo administracinėje byloje. Taigi toks T. M. elgesys (pasakyti užgaulūs, žeminantys žodžiai) buvo susijęs su Visagino miesto apylinkės teismo ir šio teismo teisėjos teisingumo vykdymo veikla, todėl jo veika turi būti laikoma ne nusižengimu asmens garbei ir orumui, o nusikaltimu teisingumui, ir kvalifikuojama pagal BK 232 str.

Tuo atveju, jei teisėja būtų įžeista ne darbo vietoje arba dėl kažkokių kitų priežasčių, nesusijusių su jos nagrinėjamomis bylomis, vykdomu teisingumu, tokios nusikalstamos veikos objektu būtų teisėjos, kaip fizinio asmens, garbė ir orumas.

Taigi BK yra keli straipsniai ( BK 154 str., 232 str., 290 str.) , kurie saugo tam tikrų asmenų garbę ir orumą, tad neretai neaišku, kaip tam tikrą nusikalstamą veiką kvalifikuoti. Dėl šios priežasties būtina nustatyti šių nusikalstamų veikų atribojimo kriterijus. Reikia pažymėti, kad esant specialiosios ir bendrosios normos konkurencijai, visada taikoma specialioji norma. Taip pat tam tikrais atvejais įžeidimas įeina į kitos nusikalstamos veikos sudėtį ( BK 184 str.). Šiuo atveju svarbu žinoti, kad viešosios tvarkos sutrikdymas apima įžeidimą, tad jo atskirai kvalifikuoti nereikia.

## **5. BAUDŽIAMOSIOS ATSAKOMYBĖS PRIEMONĖS, TAIKOMOS UŽ ĮŽEIDIMĄ. JŲ YPATUMAI BK IR TEISMŲ PRAKTIKOJE**

Pradedant nagrinėti baudžiamosios atsakomybės priemonės, taikomos už įžeidimą, svarbu išsiaiškinti, kas tai yra baudžiamoji atsakomybė. Teisinėje doktrinoje nerasime vienodo šios sąvokos apibrėžimo. V. Pavilionis baudžiamąją atsakomybę apibūdina kaip valstybės baudžiamųjų teisinių priemonių visumą, taikoma nusikaltimą padariusiam asmeniui.<sup>69</sup> Baudžiamoji atsakomybė dažnai apibūdinama kaip asmens, dalyvavusio darant nusikalstamą veiką, pareigą prisiimti baudžiamąsias teises pasekmes ir atlikti bausmę.<sup>70</sup> Baudžiamosios atsakomybės turinį atskleidžia 3 elementai:

1. asmens pasmerkimas valstybės vardu priimant apkaltinamąjį nuosprendį;
2. bausmė už padarytą veiką;
3. teistumas.

Dažniausiai baudžiamoji atsakomybė realizuojama paskiriant bausmę. LR baudžiamojo kodekso 41 str. nurodyta bausmės paskirtis, todėl kiekviena paskirta bausmė turi atitikti jai keliamus tikslus.

Skiriant bausmę už nusikalstamą veiką, visų pirma reikia vadovautis LR BK 54 str. įtvirtintais bendraisiais bausmių skyrimo pagrindais. Šiame straipsnyje nurodoma, kad teismas skiria bausmę pagal specialiosios dalies straipsnio, numatančio atsakomybę už tam tikrą veiką, sankciją, taip pat skirdamas bausmę teismas turi atsižvelgti į daugelį aplinkybių.

Aptariamo straipsnio 3 dalyje yra įtvirtintas teisingumo principas, kuriuo remiantis teismas gali paskirti švelnesnę nei straipsnio sankcijoje numatytą bausmę, jei straipsnio sankcijoje numatytos bausmės paskyrimas aiškiai prieštarautų teisingumo principui. Svarbu pabrėžti, kad taikyti BK 54 str. 3 d. teismas gali tik tuomet, kai nėra galimybės paskirti švelnesnę bausmę remiantis BK 62 str. nuostatomis.

Pirmasis etapas skiriant bausmę už padarytą nusikalstamą veiką yra bausmės rūšies, nurodytos straipsnio sankcijoje, parinkimas. LR BK 155 str. numato, kad už įžeidimą asmeniui gali būti skiriama bauda arba laisvės apribojimas, areštas arba laisvės atėmimas iki 1 metų, tuo tarpu už neviešą įžeidimą asmeniui gali būti skiriami viešieji darbai, bauda arba areštas. Bausmės, kuri nenumatyta straipsnio sankcijoje, paskyrimas gali būti laikomas netinkamu įstatymo pritaikymu. Pavyzdžiui, Rokiškio apylinkės rajono teismas kaltinamajam A. U. už neviešą įžeidimą paskyrė

<sup>69</sup> Pavilionis V. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Vilnius: Eugrimas, 2001.P.58.

<sup>70</sup> Pradel J. Lyginamoji baudžiamoji teisė. Vilnius:Eugrimas, 2001.P.268.

laisvės apribojimo bausmę. Ši bausmė nėra numatyta baudžiamojo kodekso 155 str. 2 d. Panevėžio apygardos teismas pripažino, kad dėl šios priežasties Rokiškio rajono apylinkės teismo nuosprendis keistinas dėl netinkamai pritaikyto įstatymo.<sup>71</sup>

Reiktų pastebėti, kad lyginant su 1961m. BK, 2000 m. BK bausmės vardijamos nuo švelniausios iki griežčiausios.

Išanalizavus baudžiamuosius nuosprendžius, kuriuose asmenys nuteisiami pagal BK 155 str. 1 ar 2d., pastebėjome, jog dažniausiai teismai skiria laisvės apribojimą ir baudas, ir tik išimtiniais atvejais paskirtoji bausmė – laisvės atėmimas. (žr. 1 lentelę).

**1 lentelė. Išnagrinėtos baudžiamosios bylos dėl įžeidimo (BK 155 str. 1 ir 2 d.), kuriose kaltininkams paskirtos bausmės (2004 – 2007 m.)**

| Išnagrinėtos baud. bylos, kuriose paskirtos bausmės | Paskirtos bausmės |       |                     |         |                  |
|-----------------------------------------------------|-------------------|-------|---------------------|---------|------------------|
|                                                     | Viešieji darbai   | Bauda | Laisvės apribojimas | Areštas | Laisvės atėmimas |
| 24                                                  | 2                 | 12    | 9                   | 1       | 1                |

Antrajame etape, parinkus specialiosios dalies straipsnio sankcijoje numatytą bausmės rūšį, teismas turi individualizuoti bausmę. Tokiu būdu yra užtikrinamas teisingumo principo įgyvendinimas. Taigi, visų pirma teismas parenka tipinę bausmę. Tipinė bausmė už nusikalstamą veiką yra atitinkamo straipsnio sankcijoje numatytos bausmės minimumo ir maksimumo vidurkis. BK 155 str. 1 d. numatytas tik laisvės atėmimo bausmės maksimumas. Tokiu atveju, paskirdamas bausmes, teismas vadovaujasi baudžiamojo kodekso bendrosios dalies nuostatomis, kuriose nurodytos atskirų bausmės rūšių minimumais ir maksimumais (BK 45-50 str.). BK 61 str. 2 d. nurodyta, kad teismas, įvertinęs atsakomybę sunkinančias ir lengvinančias aplinkybes, taip pat kitas BK 54 str. 2 d. numatytas aplinkybes, parenka bausmės rūšį, o bausmės dydį skaičiuoja nuo jos vidurkio.

Nustačius tipinę bausmę, teismas tą bausmę individualizuoja. Lietuvos Aukščiausiojo teismo teisėjų senato nutarimo Nr. 23 „Dėl teismų praktikos taikant bendruosius bausmių skyrimo pradmenis“ 2 punkte nurodoma, kad skirdami bausmę teismai, turi atsižvelgti į padaryto nusikaltimo pobūdį, pavojingumo laipsnį, kaltininko asmenybę, bylos aplinkybes, lengvinančias ar sunkinančias kaltininko atsakomybę. Vertindamas konkretaus nusikaltimo pavojingumo laipsnį,

<sup>71</sup> Panevėžio apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-60-337/2007.



teismas atsižvelgia į nusikaltimo padarymo būdą, laiką, vietą, padarytos žalos mastą ir dydį bei kitas aplinkybes.

Teismų nuosprendžiuose, kuriuose asmenys kaltinami padarius BK 155 str. uždraustą veiką, detaliau nepasisako dėl nusikalstamos veikos pavojingumo. Visais atvejais teismai tik nurodo, kad padarytas įžeidimas yra priskiriamas prie nesunkių nusikaltimų.

Individualizuojant bausmę, labai svarbu atsižvelgti į kaltininko asmenybę. Jau minėto Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato nutarime nurodoma, kad vertindamas nusikaltimą padariusiojo asmenybę, teismas turi skirti asmenybės požymius, kurie lemia asmens pavojingumą, ir požymius, kurie tam įtakos nedaro. Kaltininko pavojingumą nulemia požymiai, charakterizuojantys jį iki nusikalstamos veikos padarymo, nusikalstamos veikos padarymo metu ir po nusikalstamos veikos padarymo. Skirdamas bausmę teismas gali atsižvelgti ir į kitus asmenybę charakterizuojančius požymius, t.y. į amžių, lytį, šeimyninę padėtį, išsilavinimą, sveikatos būklę.

Analizuojant apylinkės ir apygardos teismų bylas, autoriaus nuomone, didžiausią įtaką parenkant mažesnę nei įstatymo nustatyto vidurkio bausmę turi teistumo nebuvimas bei kaltininko sveikatos būklė. Pavyzdžiui, Šiaulių miesto apylinkės teismas nuosprendyje nurodė, kad atsižvelgiant į tai, kad kaltinamoji B. R. yra neteista, turi sveikatos sutrikimų, administracinėmis nuobaudomis nebausta, išlaiko mažametį vaiką, kaltinamajai skirtinas laisvės apribojimas, nes ši bausmė geriausiai padėtų įgyvendinti Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 41 str. numatytą bausmės paskirtį.<sup>72</sup>

Svarbu prisiminti ir tai, kad pagal 2000 m. BK 55 str. nurodyta, kad asmeniui, pirmą kartą teisiamam už nesunkų ar apysunkį tyčinį nusikaltimą, teismas paprastai skiria su laisvės atėmimu nesusijusias bausmes. Kaip jau minėjome anksčiau, laisvės atėmimo bausmė buvo skirta tik vienoje baudžiamojoje byloje, kurioje kaltininkė buvo anksčiau teista. Kitose bylose buvo skiriamos su laisvės atėmimu nesusijusios bausmės, tad galima teigti, jog teismai stengiasi nepažeisti BK 55 str. nurodytos taisyklės.

Viena svarbiausių bausmės individualizavimo sąlygų yra atsakomybė lengvinančių ir sunkinančių aplinkybių nustatymas. Šios aplinkybės yra nurodytos BK 59 str. ir 60 str. Sunkinančių aplinkybių sąrašas yra baigtinis, tuo tarpu teismui paliekama teisė pripažinti atsakomybę lengvinančia aplinkybe ir kita, BK 59 str. nenurodytą aplinkybę. Analizuojant apygardos ir apylinkės teismų nuosprendžius, pastebėjome, kad kartais iškyla klausimas, ar tam tikra aplinkybė yra lengvinanti, ar ne. Šiaulių apygardos teisme buvo nagrinėjama baudžiamoji byla pagal B. R.

---

<sup>72</sup> Šiaulių miesto apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr.PK-251-621/2006.

skundą. Šiaulių miesto apylinkės teismas pripažino B. R. kalta dėl kelių nusikalstamų veikų, tarp jų ir dėl BK 155 str. 1 d. , už kurią teismai paskyrė 6 mėn. viešųjų darbų. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos BK 63 str. 1 d., 2 d., 5 d. 1 p., 2 p. paskirtos bausmės subendrintos bausmių apėmimo būdu ir paskirta galutinė bausmė laisvės apribojimas 1 metams. Taip pat iš kaltinamosios buvo priteista 1000 litų neturtinės žalos atlyginimo ir 606 litai proceso išlaidų. Apeliantė savo skunde teigė, jog teismas paskyrė jai per griežtą bausmę. Nusikalstamą veiką padarė gindama vaikų ir savo kaip žmonos interesus, stengdamasi išsaugoti šeimą. Buvo pažeminta ir įžeista, nusikalstamos veikos padarymui turėjo įtakos nukentėjusiosios provokuojantis ir rizikingas elgesys – amoralinių santykių užmezgimas su jos vyru ir leidimas jam nakvoti nukentėjusiosios bute. Dėl padarytų nusikalstamų veikų nuoširdžiai gailisi. Teismas nepagrįstai nepripažino šių aplinkybių jos atsakomybę lengvinančiomis aplinkybėmis. Paskirta laisvės apribojimo bausmė labai suvaržo jos teises, nes buvo radusi darbą užsienyje, teismo jai paskirti įpareigojimai netikslingi. Sunki jos turtinė padėtis, gauna mažą darbo užmokestį, išlaiko nepilnametę dukrą, kuri serga sunkia liga ir sunų, kuris mokosi vidurinėje mokykloje, jos vyras šeimai materialiai nepadedą. Nukentėjusiajai priteisti 1000 litų neturtinei žalai atlyginti neigiamai paveiks jos šeimą. Šiaulių miesto apygardos teismas konstatavo, jog apeliantės skundas toje dalyje, kur kalbama apie atsakomybę lengvinančias aplinkybes, yra netenkintinas. Lietuvos Respublikos BK 59 str. 1 d. 2 p. nustatyta, kad atsakomybę lengvinanti aplinkybė yra kaltininko prisipažinimas padarius baudžiamojo įstatymo numatytą veiką ir nuoširdus gailėjimasis. Norint konstatuoti šią kaltininko atsakomybę lengvinančią aplinkybę, teismas turi nustatyti ne tik tai, kad kaltininkas nuoširdžiai gailisi dėl padarytos veikos, bet ir prisipažino ją padaręs. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 1999 m. gruodžio 23 d. senato nutarime Nr. 23 „Dėl teismų praktikos taikant bendruosius bausmių skyrimo pradmenis“ 16 p. teismams išaiškinta, kad kaltininko prisipažinimas padarius nusikaltimą yra esminių bylos aplinkybių pripažinimas. Kaltininko nuoširdus gailėjimasis dėl padaryto nusikaltimo yra tada, kai kaltininkas laisva valia pripažįsta padaręs baudžiamąją veiką, kritiškai vertina savo elgesį ir stengiasi sušvelninti nusikaltimo pasekmes (teikia nukentėjusiajam neatidėliotiną pagalbą, jo atsiprašo, grąžina pagrobtą daiktą ir pan.). Nuteistoji B. R. apklausta apylinkės teismo teisiamajame posėdyje neprisipažino padariusi nusikalstamas veikas ir nurodė, kad nusikaltimų padarymo metu buvo namuose. Taip pat nuteistoji B. R. nesistengė sušvelninti nusikalstamos veikos pasekmių – nukentėjusiosios neatsiprašė, neatlygino bent dalies padarytos žalos. Esant išdėstytoms aplinkybėms kolegija

konstatuoja, kad nėra aptariamoms atsakomybę lengvinančios aplinkybės sudedamųjų dalių - prisipažinimo padarius baudžiamojo įstatymo numatytą veiką ir nuoširdaus gailėjimosi.<sup>73</sup>

Taigi, kad tam tikra aplinkybė būtų pripažinta atsakomybę lengvinančia, teismas turi atsižvelgti į sudedamąsias nustatytos aplinkybės dalis, taip pat į visą situaciją.

Baudžiamajame kodekse nėra nurodyta, kaip atsakomybę sunkinančios ar lengvinančios aplinkybės konkrečiai įtakoja bausmės dydį. Bausmių skyrimo taisyklės, reglamentuojančias bausmės skyrimą esant tokioms aplinkybėms, nurodo baudžiamosios teisės teoriją. Yra priimta, kad jeigu byloje yra vien atsakomybę sunkinančios aplinkybės, bausmė skiriama ne mažesnė už sankcijos vidurkį, jei byloje vien atsakomybę lengvinančios aplinkybės – bausmė skiriama ne didesnė už sankcijos vidurkį, o tuo atveju, jei yra ir vienu, ir kitų aplinkybių, skiriant bausmę turi būti atsižvelgiama į jų kiekį, pobūdį ir tarpusavio santykį.<sup>74</sup>

Tačiau ir tuo atveju, jei keliose bylose yra arba nėra nei atsakomybę sunkinančių, nei atsakomybę lengvinančių aplinkybių, teismų paskirtos bausmės gali skirtis. Galima pateikti tokių pavyzdžių. Vienoje baudžiamojoje byloje E. N. buvo pripažintas kaltu padaręs nusikalstamą veiką, nurodytą BK 155 str. Teismas nurodė, kad E. N. baudžiamąją atsakomybę lengvinančių ar sunkinančių aplinkybių nenustatyta. Skirdamas bausmę už nusikalstamą veiką E. N. teismas atsižvelgia į nustatytos nusikalstamos veikos pavojingumą ir intensyvumą, kaltininko kaltės formą ir rūšį, veikos motyvus ir tikslus, kaltininko asmenybę. E. N. turėdamas išnykusį teistumą padarė du tyčinius nesunkius nusikaltimus, šiuo metu jis baustas už administracinės teisės pažeidimą, nevedęs, teigė dirbantis. Įvertinęs visa tai teismas skiria įstatymo sankcijoje numatytą švelniausią bausmės rūšį – baudą, kurios dydį nustato atsižvelgdamas į įstatymo reikalavimus, padarytos veikos pavojingumą ir kaltinamojo turtinę padėtį. Kaltinamajam buvo paskirta 2 MGL dydžio bauda.<sup>75</sup> Dar kitoje byloje teismas nuosprendyje nurodė, kad skiriant kaltinamajai B. L. bausmę atsižvelgiama į padaryto nusikaltimo pavojingumo laipsnį, jos asmenybę, taip pat atsakomybę sunkinančias bei lengvinančias aplinkybes. B. L. padarytas nusikaltimas priskiriamas prie nesunkių, kaltinamoji anksčiau neteista. Visos šios aplinkybės lengvina jos teisinę padėtį. Jos atsakomybę sunkinančių ar lengvinančių aplinkybių nenustatyta. Teismas kaltinamajai paskyrė 10 MGL baudą.<sup>76</sup> Kaip matome, teismas bausmes skiria ne tik atsižvelgdamas į atsakomybę lengvinančių ir sunkinančių aplinkybių

<sup>73</sup> Šiaulių apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-474-332/2006

<sup>74</sup> Drakšienė A. Bausmių skyrimo ribos//Teisė, 1995,Nr.29. P.21.

<sup>75</sup> Šiaulių miesto apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. PK-319-716/2007.

<sup>76</sup> Trakų rajono apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. PK-53-735/2007.

buvimą ar nebuvimą, bei kitas aplinkybes, bet ir vadovaudamasis teisine sąmone, todėl net atrodytų panašiose situacijose paskirtos bausmės gali skirtis viena nuo kitos.

Kaip jau žinome iš baudžiamosios teisės teorijos, pagrindinis baudžiamosios atsakomybės realizavimo būdas yra bausmės paskyrimas. Tačiau baudžiamoji atsakomybė gali būti realizuojama ir neatliekant paskirtosios bausmės. Teismai turi teisę atidėti paskirtos bausmės vykdymą, atleisti asmenį nuo bausmės dėl ligos. Taip pat asmuo gali būti atleidžiamas nuo visos ar dalies bausmės amnestijos ar malonės aktu.

BK 75 str. įtvirtina bausmės vykdymo atidėjimą. Teismai šį straipsnį gali taikyti tik tiems asmenims, kurie nuteisti laisvės atėmimo bausme, tačiau skirtingai nuo 1961 m. BK 47<sup>1</sup> str., čia nėra reikalaujama, kad asmuo laisvės atėmimu būtų nuteistas pirmą kartą ar kad asmuo būtų atlyginęs bent 1/3 nusikaltimu padarytos žalos. Tačiau nesant šiems reikalavimams, BK 75 str. nustato kitokias sąlygas ir pagrindus, kuriems esant teismas gali atidėti paskirtos bausmės vykdymą. Visų pirma, BK 75 str. nurodoma, kad asmuo turi būti nuteistas laisvės atėmimu už vieną ar kelis nesunkius ar apysunkius nusikaltimus ne daugiau kaip 3 ar ne daugiau kaip 6 metams už dėl neatsargumo padarytus nusikaltimus. Taip pat teismas turi nustatyti, kad yra pakankamas pagrindas manyti, jog bausmės tikslai bus pasiekti be realaus bausmės atlikimo. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato nutarime „Dėl teismų praktikos atidedant paskirtųjų bausmių vykdymą“ nurodoma, jog teismas, įvertindamas byloje esančius duomenis apie kaltininko asmenybę, ypatingą dėmesį kreipia į tai, kaip bausmės vykdymas paveiks kaltininko teigiamus socialinius ryšius. Atidedant bausmės vykdymą, teismas paskiria nuteistajam vieną ar kelis iš BK 75 str. 2 d. nustatytus įpareigojimus.

Biržų rajono apylinkės teismo nuosprendžiu V. T. kaltinama padarius nusikalstamas veikas, už kurias baudžiamoji atsakomybė numatyta baudžiamojo kodekso BK 154 str. 1 d. ir 155 str. 1 d. Teismas nuosprendyje nurodė, kad V. T. atsakomybę lengvinančių ir sunkinančių aplinkybių nenustatyta, kaltinamosios abu padaryti nusikaltimai yra nesunkūs, V. T. teista, administracine tvarka nebausta, yra III grupės invalidė. Skiriant jai bausmes, taip pat atsižvelgiama ir į padarytų nusikaltimų pobūdį, pavojingumo laipsnį, į tai, kad vykstant teisme procesui dėl ankstesnės analogiškos nusikalstamos veikos padarymo kaltinamoji tęsė nusikalstamus veiksmus, į jos amžių, sveikatos būklę. Tikima, kad bausmės tikslai bus pasiekti be realaus jos atlikimo. Remiantis tuo, kas išdėstyta, teismas paskyrė V. T. 3 mėn. laisvės atėmimo už kiekvieną veiką, bausmes subendrinant apėmimo būdu galutine bausme paskyrė 3 mėn. laisvės atėmimu. Remiantis LR BK 75 str. pagrindu paskirtos bausmės vykdymą V. T. teismas atidėjo vieneriems metams, įpareigojant be institucijos, prižiūrinčios bausmės vykdymo atidėjimą, sutikimo neišvykti iš gyvenamosios vietos ilgiau kaip

septynioms paroms. Paprastai teismas pirmiausia apsveria galimybę paskirti su laisvės apribojimu nesusijusias bausmes, tačiau šioje byloje teismas to nedarė. To priežastis galėjo būti tai, jog kaltinamoji buvo ir anksčiau teista už įžeidimą.

Analizuojant baudžiamąsias bylas, autorius nerado bylų, kuriose teismas atleistų asmenį nuo bausmės dėl ligos.

Dar vienas baudžiamosios atsakomybės realizavimo būdas yra atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės. Ši sąvoka apibūdinama kaip asmens, teismo pripažintu kaltu nusikaltimo padarymu, sąlyginis ar besąlyginis atleidimas nuo tų pasekmių, kurios sudaro baudžiamosios atsakomybės turinį.<sup>77</sup> Taigi, atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės nuo jau aptarto atleidimo nuo bausmės skiriasi savo turinio elementais. Tai reiškia, jog atleidžiant asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės, asmeniui nepaskiriama bausmė, todėl jam neatsiranda ir teistumas. Iš apibrėžimo jau aišku, jog atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės rūšis pagal savo turinį yra skirstomos į sąlygines ir besąlygines.

Besąlyginės atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės rūšys yra tokios, po kurių pritaikymo baudžiamieji teisiniai santykiai dėl nusikaltamos veikos padarymo baigiasi, o asmuo vėliau negali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybės (pvz.: BK 36,37 str.). Sąlyginės atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės rūšis galima apibūdinti kaip tokias, kurios nustato kaltininkui tam tikrus reikalavimus, kuriuos įvykdžius baigiasi baudžiamieji teisiniai santykiai dėl nusikaltimo padarymo (BK 38, 39<sup>1</sup>,40 str.).

Šioje dalyje būtų galima išskirti tokią besąlyginę atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės rūšį kaip atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės dėl nusikaltimo mažareikšmiškumo. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senatas nutarime Nr. 29 „Dėl teismų praktikos veikas pripažįstant mažareikšmėmis“ nurodyta, kad Baudžiamojo kodekso 11 str. prasme veika nėra pavojinga, jei ji nedaro esminės žalos įstatymo ginamoms vertybėms arba nekelia grėsmės tokiai žalai atsirasti, t.y. nors joje yra pavojingos veikos požymių, tačiau veikos pavojingumas nesiekia to laipsnio, kuris būtinas baudžiamajai atsakomybei atsirasti.

Sprendžiant klausimą dėl veikos mažareikšmiškumo, atsižvelgiama tiek į veikos objektyviuosius, tiek į subjektyviuosius požymius. Vertinant veikos objektyviuosius požymius atsižvelgiama į baudžiamojo įstatymo ginamus asmens, valstybės ar visuomenės interesus ir jų pažeidimo laipsnį, nusikaltimo dalyką, taip pat į nusikaltamos veikos padarymo būdą, pasekmes, įrankius ir priemones, laiką ir vietą. Vertinant veikos subjektyviuosius požymius,

---

<sup>77</sup> Pavilonis V. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Vilnius: Eugrimas, 2001. P.375.

mažareikšmiškumui nustatyti gali turėti įtakos kaltininko tyčios kryptingumas, neatsargumo laipsnis, veikos tikslai ir motyvai.

Jau anksčiau minėtoje byloje, kurioje K. V. buvo kaltinamas viešai žodžiu „brodiaga“ įžeidęs E. D. Byloje buvo duomenų, kad jau iki įvykusio konflikto K. V. ir E. D. buvo pažįstami, tačiau jų santykiai nebuvo šilti ir draugiški. Iš apylinkės teismo nuosprendyje išdėstytų motyvų matyti, kad tarp K. V. ir E. D. prasidėjus konfliktui įžeidimai buvo iš abiejų pusių, piktoki žodžiai sklido ir iš E. D. ir iš K. V. lūpų, didelė tų žodžių dalis priklausė nenormatyvinei leksikai, necenzūrinius žodžius vartojo abu konflikto dalyviai. Nuosprendyje šie išsireiškimai nedetalizuojami, tačiau iš visos situacijos matyti, kad vartojami iš abiejų pusių keiksmažodžiai buvo neigiamų emocijų išraiška, daugiau konflikto pasekmė, nei priežastis, todėl manyti, kad ši veika siekia laipsnį, kuris būtinas baudžiamajai atsakomybei, taip pat nėra pakankamo pagrindo. Tokiu būdu, atsižvelgiant į visas išvardintas aplinkybes, K. V. veika pripažintina mažareikšme, todėl nuo baudžiamosios atsakomybės jis atleistas.

Taigi šią atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės rūšį galima išskirti dėl to, kad įžeidimo nusikalstama veika dažnai padaroma tarpusavio konflikto metu, kuomet abi pusės, tiek nukentėjusysis, tiek kaltininkas necenzūriniais žodžiais vienas kitą įžeidinėja, taip pat tokie įžeidimai dažnai būna tarpusavio konflikto pasekmė.

Taip pat galima paminėti ir tokią atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės rūšį kaip laidavimas. Skirtingai nuo atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės dėl veikos mažareikšmiškumo, ši atleidimo nuo baudžiamosios rūšis yra sąlyginė. Tai reiškia, kad teismas, atleidžiant nusikalstamą veiką padariusį asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą, turi nustatyti, ar yra visos įstatyme nustatytos sąlygos tokiam atleidimui. Šios sąlygos nustatytos Baudžiamojo kodekso 40 str. Visų pirma, asmuo turi būti padaręs nusikalstamą veiką pirmą kartą, taip pat asmuo turi visiškai pripažinti savo kaltę ir gailėtis dėl padarytos nusikalstamos veikos, bent iš dalies atlyginti ar įsipareigoti atlyginti padarytą žalą, jei ji buvo padaryta ir yra pagrindo manyti, kad asmuo tai padarys, taip pat laikysis įstatymų ir nebedarys naujų nusikalstamų veikų. Šiaulių miesto apylinkės teismo baudžiamojoje byloje teismas nustatė, kad A. P. padarė baudžiamąjį nusižengimą. Jis anksčiau neteistas, visiškai pripažino savo kaltę, gailisi padaręs nusikalstamą veiką, atlygino nukentėjusiajai dalį neturtinės žalos ir įsipareigoja atlyginti visą likusią neturtinę žalą. A. P. administracine tvarka nebaustas, charakterizuojamas gerai, todėl yra pagrindo manyti, kad ateityje laikysis įstatymų ir nedarys naujų nusikalstamų veikų. Byloje yra gautas D. P. prašymas perduoti jam A. P. pagal laidavimą. D. P. yra vertas teismo pasitikėjimo asmuo - charakterizuojamas gerai, dirba policijos komisariata, kas leidžia manyti, jog galės daryti teigiamą

poveikį kaltinamajam. Atsižvelgiant į šias aplinkybes, kaltininkui taikytinas Lietuvos Respublikos BK 40 str., ir A. P. atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės už baudžiamojo nusižengimo padarymą jį perduodant D. P atsakomybėn pagal laidavimą. Atsižvelgiant į padarytos nusikalstamos veikos pavojingumo laipsnį bei į laiduotojo turtinę padėtį, laidavimas skirtinas be užstato.<sup>78</sup>

Autoriaus nuomone, reikia sutikti su tokia teismų praktika, kuomet padarius nusižengimą ar nesunkų nusikaltimą, kaltininkas atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės remiantis BK 36-40 str. Šio straipsnių esmė yra tame, kad asmenims, padariusiems nusižengimus ar nedidelio pavojingumo nusikaltimus, teismas turi teisę netaikyti bausmių ir juos sulaikyti nuo tolesnės nusikalstamos veikos tik įspėjimu.<sup>79</sup>

---

<sup>78</sup> Šiaulių miesto apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. Nr. PK-784-409/06

<sup>79</sup> Piesliakas V. Baudžiamoji politika Lietuvoje po 1990m. ir jos tendencijos//Jurisprudencija.199, Nr. 13 (5). P.70.

## IŠVADOS

1. Jau XIV a. rašytiniuose šaltiniuose galime rasti įžeidimo sudėties užuomazgų. Kunigaikščių privilegijose bei Lietuvos Statutuose nusikaltimai žmogaus orumui, t. y. tiek šmeižimas, tiek įžeidimas, reglamentuojami plačiau, tačiau galutinai šios nusikalstamos veikos atskirtos viena nuo kitos tik 1903 m. Rusijos Baudžiamajame statute. Daugiausiai dėmesio nusikalstamos veikos prieš žmogaus garbę ir orumą susilaukė 2000 m., priėmus šiuo metu galiojantį baudžiamąjį kodeksą. Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai prieš minėtąsias vertybes pagaliau buvo atskirti nuo nusikalstamų veikų prieš asmens gyvybę, sveikatą ir laisvę, jiems buvo paskirtas BK XXII skyrius.

2. Žmogaus garbės ir orumo apsaugą užtikrina nacionaliniai ir tarptautiniai teisės aktai, tačiau nei viename įstatyme nėra apibrėžtos šių žodžių sąvokos. Mokslinėje literatūroje taip pat nėra vieningo apibrėžimo. Remiantis doktrininio aiškinimu bei teismų praktika, garbę galima apibrėžti kaip objektyvų socialinį, visuomeninį asmenybės vertinimą, o orumą kaip subjektyvią asmens nuomonę, paties savęs įvertinimą, išreikštą per socialinį asmens vertinimą.

3. Išanalizavus objektyviuosius įžeidimo sudėties požymius pastebėta, jog nėra tinkamai atskleistos tokios straipsnio dispozicijoje vartojamos sąvokos kaip „pažeminimas“ ir „užgauliai“. Žeminti garbę ir orumą reiškia neigiamą nukentėjusiojo vertinimą, jo prestižo menkinimą savo ir kitų asmenų akivaizdoje. Pažeminimas visada turi būti padaromas užgauliai. Užgaulumas teisinėje literatūroje dažnai painiojamas su nepadorumu. Nepadorus - nukrypęs nuo dorovės normų, amoralus, o užgaulus – užgaunantis, žeminantis. Būtent užgaulumas yra tas kriterijus, kuriuo remiantis galima pripažinti tam tikrus žodžius, veiksmus, turinčiais įžeidžiančią prasmę, net jeigu jie ir buvo išsakyti, padaryti padoria forma ar naudojant padorų, cenzūrinį žodį.

4. Nemažai diskusijų kelia įžeidimo nusikalstamos veikos priskyrimas prie formalių ar materialių nusikalstamos veikos sudėčių. Atlikus BK 155 str. analizę, galima teigti, žodis „pažeminimas“ BK 155 str. prasme apima ir veiką, ir padarinius, kurie yra būtini šiai sudėčiai. Todėl manome, kad nagrinėjamame straipsnyje yra įtvirtinta materialioji nusikalstamos veikos sudėtis, todėl nusikalstama veika yra baigta nuo baudžiamajame įstatyme nurodytų padarinių kilimo.

5. Viešumas – tai ne visiškai nauja, tačiau pirmą kartą tiesiogiai įžeidimo straipsnio dispozicijoje vartojama sąvoka. Šio požymio buvimas nusikalstamos veikos sudėtyje leidžia atriboti įžeidimą kaip nusikaltimą nuo baudžiamojo nusižengimo. Kai kuriuose nuosprendžiuose teismai sieja ir tapatina šio žodžio apibrėžimą su viešąja vieta, tačiau tai yra dvi skirtingos sąvokos. Viešas pažeminimas reiškia, jog jis padarytas kitų žmonių akivaizdoje, t. y. viešai. Nusikaltimo sudėčiai



neturi reikšmės, ar tie žmonės pažįsta įžeidėją ir jo auką, ar ne. Viešumas neturi būti sutapatinamas su daugeliu pažeminimą matančių žmonių. Jis galimas ir tuo atveju, kai tai mato nors vienas žmogus.

6. Įžeidimas – tyčinis nusikaltimas. Asmuo, darydamas šią veiką, suvokia žeminantį ir užgaulų savo veikos pobūdį, numato, kad dėl šios veikos bus pažeminta asmens garbė ir orumas, ir to siekia. Norint asmenį pripažinti kaltu pagal BK 155 str. 1 d., būtina nustatyti ne tik tai, jog asmuo užgauliai žemina kitą asmenį ir to siekia, bet ir tai, jog jis tai daro girdint ar matant kitiems asmenims, t.y. viešai.

7. BK yra keli straipsniai ( BK 154 str., 232 str., 290 str.) , kurie saugo asmenų garbę ir orumą, tad kartais neaišku, kaip tam tikrą nusikalstamą veiką kvalifikuoti. Dėl šios priežasties būtina nustatyti šių nusikalstamų veikų atirbojimo kriterijus. Reikia pažymėti, kad esant specialiosios ir bendrosios normos konkurencijai, visada taikoma specialioji norma. Taip pat tam tikrais atvejais įžeidimas įeina į kitos nusikalstamos veikos sudėtį ( BK 184 str.). Šiuo atveju svarbu žinoti, kad viešosios tvarkos sutrikdymas apima įžeidimą, tad jo atskirai kvalifikuoti nereikia.

8. Išanalizavus apkaltinamuosius nuosprendžius, kuriose asmenys kaltinami padarius nusikalstamą veiką, numatytą BK 155 str., pastebėjome, jog teismai dažniausiai skiria baudą arba laisvės apribojimo bausmę. Teismai nuosprendžio motyvuojamoje dalyje nurodo, į kokias BK 54 str. 2 d. ir BK 59 ar 60 str. esančias aplinkybes jie atsižvelgė skirdami bausmę, tačiau šios aplinkybės, ypač susijusios su nusikalstamos veikos pavojingumo laipsniu ir kaltininko asmenybe, dažnai nedetalizuojamos.

9. Įžeidimas dažnai padaromas tarpusavio konflikto metu, kuomet abi pusės, tiek nukentėjusysis, tiek kaltininkas necenzūriniais žodžiais vienas kitą įžeidinėja, taip pat tokie įžeidimai dažnai būna ne tik tarpusavio konflikto priežastis, bet ir jo pasekmė. Dėl šios priežasties reikia sutikti su tokia teismų praktika, kuomet asmuo, padaręs nusikalstamą veiką – įžeidimą, t.y. nusižengimą ar nesunkų nusikaltimą, atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės. Atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės institutas suteikia teismams teisę asmenims, padariusiems nusižengimus ar nedidelio pavojingumo nusikaltimus, realiai netaikyti bausmių.

# Literatūros sąrašas

## Teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos ir Vyriausybės žinios, 1992, Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios, 1961. Nr. 18-147.
3. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios, 2000. Nr. 89- 2741.
4. Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios, 2006. Nr. 82-3254.
5. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija //Valstybės žinios, 1995. Nr. 40-987.
6. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija // Valstybės žinios, 2006. Nr. 68-2497.

## Specialioji literatūra

1. Andriulis V., Maksimaitis M., Pakalniškis V., Pečkaitis J.S. , ir Šenavičius A. Lietuvos teisės istorija. Vilnius, 2002.
2. Baudžiamasis statutas su papildomais baudžiamaisiais įstatymais ir komentarais. Kaunas: D.Gutmano knygynas, 1934.
3. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. Vilnius: Eugrimas, 2000.
4. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. Red. kol.: S Keinys (vyr. redaktorius) ir kiti. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1993.
5. Didžiosios Lietuvos Kunigaikštijos 1529 metų statutas. Chicago : Algimanto Mackaus knygų leidimo fondas, 1971.
6. Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras. Vilnius: Mintis, 1974.
7. Meškauskaitė L. Žiniasklaidos teisė. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004.
8. Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Baudžiamasis įstatymas ir baudžiamosios atsakomybės pagrindai. Vilnius: Justitia, 2006.
9. Pradel J. Lyginamoji baudžiamoji teisė. Vilnius:Eugrimas, 2001.
10. RTFSR Baudžiamasis kodeksas. Kaunas: Lietuvos TSR teisingumo liaudies komisariato leidinys, 1941.

11. Tarybinė baudžiamoji teisė. Ypatingoji dalis: vadovėlis aukštosioms teisės mokykloms. Vilnius: Mintis, 1974.
12. Tarptautinių žodžių žodynas. Vilnius: Žodynas, 2001.
13. Власов А.А. Проблемы судебной защиты чести, достоинства и деловой репутации. Москва : Изд-во им. Сабашниковых, 2000.
14. Комментарий к уголовному кодексу Российской Федерации. Москва: Экзамен, 2003.
15. Сугачев Л.Н. Ответственность за оскорбление по советскому уголовному праву: Автореф.канд. юрид. наук. Харьков, 1955.
16. Уголовное право Российской Федерации : особенная часть / под редакцией Б. В. Москва : Юристъ, 1999.
17. Уголовное право : особенная часть : учебник для вузов / [коллектив авторов: Т.И.Ваулина [и др.]. Москва, 1998.
18. Уголовное право: Общая часть: Учебник. Москва: Зерцало. 2002.
19. Уголовное право: Общая часть: Учебник. Москва: Новый юрист, 1998.

### **Mokslinės publikacijos**

1. Arlauskas S. Žodžio (saviraiškos) laisvės teisės moralinės ribos // Jurisprudencija, Nr. 19(11), 2001.
2. Drakšienė A. Bausmių skyrimo ribos // Teisė, Nr. 29. (7), 1995.
3. Jovaišas K. Nusikaltimai asmens gyvybei, sveikatai, laisvei ir orumui // Teisės
4. Jovaišas K. Žmogaus garbė bei orumas: interpretavimo ir gynimo problemos // Teisės problemos, Nr. 1 (43), 2004.
5. Pavilionis V. Baudžiamosios teisės normų konkurencija // Teisės problemos. 1996, Nr. problemos. 1997, Nr. 2.
6. Vaišvila A. Žmogaus orumas ir teisė į orumą teisinio personalizmo požiūriu (nuo statiškojo prie tampančiojo orumo sampratos // Jurisprudencija, Nr. 71(63), 2005.
7. Venckienė E. Žmogaus orumo ir teisės į orumą sampratų įvairovė ir jos kritinė analizė // Jurisprudencija, Nr. 77(69), 2005.

## Teismų praktika

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato nutarimas Nr. 29 „Dėl teismų praktikos veikas pripažįstant mažareikšmėmis“
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 1999 m. gruodžio 23 d. nutarimas „Dėl teismų praktikos taikant bendruosius bausmių skyrimo pradmenis“ // Teismų praktika, 1999.
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2000 m. birželio 16 d. nutarimas „Dėl teismų praktikos atidedant paskirtųjų bausmių vykdymą“ // Teismų praktika, 2000. Nr. 13.
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų senato 1998 m. gegužės 15 d. nutarimas Nr. 1 „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 7, 7-1 straipsnių ir Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo taikymo teismų praktikoje nagrinėjant garbės ir orumo gynimo civilines bylas“// Teismų praktika, 1998. Nr. 9.
5. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998m. Gruodžio 29d. nutarimas “ Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 105 str. Sankcijoje numatytos mirties bausmės atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“// Valstybės žinios, 1998m. Nr. 109-3004.
6. Lietuvos Respublikos teismų praktikos nagrinėjant garbės ir orumo gynimo bylas apibendrinimo apžvalga // Teismų praktika., 1998.Nr. 9.
7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje 2K-254/2005.
8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-645/2005.
9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-337/2006.
10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-337/2006.
11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-670/2002.
12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2k-535/ 2005 .
13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-60/2006.
14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-370/2005.
15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-60/2006.
16. Lietuvos Apeliacinio Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-134/2006.
17. Druskininkų apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 8-182/2006.
18. Joniškio rajono apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-22-03/2004 .
19. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-105-493/2007.
20. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. Nr. 1A-482-245/2006.
21. Klaipėdos apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-897-106/2006.
22. Klaipėdos apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr.1-285-549/2006.

23. Kretingos rajono apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 59-325/2006.
24. Kretingos rajono apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 13-325/2007.
25. Palangos apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 1-116-83/2005.
26. Panevėžio apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-60-337/2007.
27. Panevėžio apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1NTA-00025-349/2007.
28. Panevėžio apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 56-768/2006.
29. Panevėžio apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 435-719/2006.
30. Panevėžio apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 56-768/2006.
31. Panevėžio apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 198-511/2007.
32. Pasvalio rajono apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 57 -500/ 2006.
33. Pasvalio rajono apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 37 -500/ 2006.
34. Rokiškio rajono apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 28-762/2006.
35. Šiaulių apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-474-332/2006.
36. Šiaulių apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 784-409/2006.
37. Šiaulių apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 319-716/2007.
38. Šiaulių apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 251-621/2006.
39. Šiaulių apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 319-716/2007.
40. Šilutės rajono apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 52-299/2007.
41. Šilutės rajono apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 142-204/2007.
42. Trakų rajono apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 53-735/2007.
43. Trakų rajono apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. Nr. 1-00129-735/2005.
44. Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-612 2006.
45. Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-489/2006.
46. Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-528/2006.
47. Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-102/2006.
48. Vilniaus rajono apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 97-298/2006.
49. Vilniaus rajono apylinkės teismo baudžiamoji byla Nr. 31-626/2006.

## SANTRAUKA

### „Baudžiamoji atsakomybė už įžeidimą”

Sąvokos: *įžeidimas; baudžiamoji atsakomybė; įžeidimo sudėtis; užgaulus; viešas; baudžiamosios atsakomybės priemonės; atirbojimas nuo kitų nusikalstamų veikų; kvalifikavimas; bausmė.*

Nusikaltimai žmogaus garbei ir orumui pažeidžia vienas svarbiausių baudžiamojo įstatymo saugomų vertybių – asmens garbę ir orumą.

Darbe „Baudžiamoji atsakomybė už įžeidimą” išsamiai išanalizuota įžeidimo sudėtis, baudžiamosios atsakomybės už šią veiką priemonės ir pagrindinės kylančios problemos teismų praktikoje.

Darbo tikslas – atskleisti su įžeidimo kvalifikavimu ir baudžiamąja atsakomybe už šią veiką susijusias problemas, kadangi 2000 m. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas įnešė nemažai naujovių tiek įvesdamas „viešai“, „neviešai“, „užgaulus“ sąvokas, tiek reformuodamas bausmių skyrimo nuostatas.

Pagrindinės darbe nagrinėjamos problemos yra šios: įžeidimo kvalifikavimas, nusikalstamų veikų atirbojimas, bausmės skyrimo bei kitų su baudžiamosios atsakomybės realizavimu susijusių nuostatų taikymas teismų praktinėje veikloje.

Minėtas problemas iliustruoja Lietuvos Aukščiausiojo, Apeliacinio, apygardos ir apylinkių teismų priimti sprendimai.

Pateiktoms problemoms spręsti rekomenduotina formuoti vienodą teismų praktiką kvalifikuojant veiką pagal BK 155 str., taip pat bausmių skyrimo klausimais, kas užtikrintų asmenų lygybę įstatymui.

## SUMMARY

### “Criminal Liability for Insult ”

Definitions: *insult; criminal liability; the structure of insult; offensive; public; measures of criminal liability; dissociation from other criminal acts; qualifications; penalty.*

Criminal offences against human dignity and honor violate some of the most important values protected by the Criminal Law – human dignity and honor.

This Final Theses “Criminal Liability for Insult” presents a detailed analysis of the structures of insult, measures of criminal liability for this act, and main problems that arise in court practice.

The main objective of the Theses is to reveal the problems related to the qualification of insult and criminal liability for them as the Criminal Code of the Republic of Lithuania that came into force in 2003 has raised a number of novelties both by the introduction of a concepts like “public”, “not public”, “offensive” and reformation of the penalty imposing provisions.

The Theses distinguish the following problems: and qualification of insult, delimitation of criminal acts, penalty imposition and application of other provisions related to the execution of criminal liability in the court practice.

The above listed problems are illustrated by the examples of the practice of the Supreme Court of Lithuania, Court of Appeal, district and courts of the first instance.

It is recommended to establish equal court practice of insult qualification and penalty imposition, which could ensure all citizen equality to the law.





